

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Nina Polak

Evropska varnostna in obrambna politika in nevtralne države – primer Irske

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Nina Polak

Mentor: red. prof. dr. Anton Grizold

Evropska varnostna in obrambna politika in nevtralne države – primer Irske

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

Hvala mentorju prof. dr. Antonu Grizoldu za usmerjanje, mag. Francu Mikši za idejo in literaturo, domačim za spodbudo in »badgerkam« za podporo.

Evropska varnostna in obrambna politika in nevtralne države – primer Irske

EU od držav članic zahteva vedno večjo zavezanost skupnim politikam, tudi na področju obrambe. To področje je še posebej pomembno za nevtralne države, ki so v spremenjenem obrambnem okolju soočene z izzivom ohranjanja svoje specifične politike. Kljub spremembam v obliki in percepciji groženj se je nekaj držav znotraj EU odločilo ohraniti politiko nevtralnosti, ki pa se danes sooča predvsem z izzivom relevantnosti in iskanjem svojega prostora znotraj EU. Nevtralne države večinoma sodelujejo v akcijah v okviru EU, ki pa so predvsem namenjene ohranjanju miru. Irska ima dolgo zgodovino sodelovanja v mirovniških akcijah, najprej v okviru OZN, kasneje pa predvsem v okviru skupin znotraj EU. Kljub temu da je Irska uradno vojaško nevtralna država, kar pomeni, da ni članica nobenega izključno vojaškega zavezništva, je njena vojska veliko delovala v tujini. Nevtralnost je na Irskem tradicionalna in povezana s suverenostjo. Izhaja tudi iz kompleksnega odnosa z Veliko Britanijo ter situacije na Severnem Irskem. Kljub temu da po hladni vojni izgublja na svojem osnovnem pomenu, pa se ji nobena irska vlada ni bila pripravljena odpovedati. To je predvsem posledica javnega mnenja, ki že tradicionalno zelo podpira politiko nevtralnosti in iz nje izhajajoče vrednote antimilitarizma in nenapadanja. Kljub proevropski usmerjenosti Ircev pa ima nevtralnost še vedno svoj pomen in občasno privede do polemik o vojaških obveznostih Irske v okviru EU.

Ključne besede: Irska, politika nevtralnosti, Evropska unija, Skupna varnostna in obrambna politika, javno mnenje.

European Security and Defence Policy and neutral states – the case of Ireland

The EU has become more and more demanding in the area of common policies and defence. The area of defence is very important for neutral states, which are challenged to keep their specific policies in a changed security environment. Despite the change in the form and perception of threats some countries within the EU decided to maintain a policy of neutrality, which now faces the challenge of relevance and finding a place within the EU. Neutral countries mostly take part in peacekeeping actions of the EU. Ireland has a long history of peacekeeping, at first through UNO and later mostly through groups within the EU. Despite being a military neutral country and not being a member of any exclusively military alliance, the Irish army often operated abroad. Irish neutrality is closely connected with tradition and sovereignty. It partly stems from Ireland's complex relationship with Great Britain as well as the situation in Northern Ireland. Despite losing some of its original significance no Irish government has been prepared to renounce neutrality. This is mostly due to the public opinion, which is traditionally in favour of neutrality and values such as antimilitarism and nonaggression. Despite the general pro-European orientation of the Irish public, neutrality remains important and sometimes leads to debate on military obligations of Ireland within the EU.

Key words: Ireland, Neutrality, European Union, Common Security and Defence Policy, Public Opinion.

Kazalo

Kazalo.....	5
Seznam tabel.....	6
Seznam kratic.....	7
1 Uvod.....	9
1.1 Predmet preučevanja.....	10
1.2 Hipoteze.....	10
1.3 Cilji preučevanja.....	11
1.4 Relevantnost.....	11
1.5 Metodološki pristop.....	11
1.6 Struktura diplomskega dela.....	11
1.7 Omejitve raziskovanja.....	12
2 Opredelitev temeljnih pojmov.....	13
2.1 Opredelitev in razvoj SVOP.....	13
2.2 Opredelitev nevtralnosti.....	19
2.2.1 Zgodovinski pregled.....	19
2.2.2 Nevtralnost v sodobni Evropi.....	22
2.2.3 Kršitve nevtralnosti.....	24
2.2.4 Tipi nevtralnosti.....	24
3 Irska nevtralnost.....	25
3.1 Razvoj nevtralnosti na Irskem.....	25
3.2 Članstvo Irske v EU.....	29
3.3 Od pridružitve do Enotnega Evropskega Akta.....	31
3.4 Nevtralnost in plani za skupno obrambo EU v devetdesetih.....	32
3.4.1 Maastrichtska pogodba.....	32
3.4.2 Amsterdamska pogodba.....	33
3.4.3 Pogodba iz Nice.....	34
3.4.4 Lizbonska pogodba.....	36
3.5 Sklep – Irska in EU.....	37
4 Prilagajanje nevtralnosti.....	38
4.1 Je Irska sploh še nevtralna?.....	41
4.2 Sklep – prilagajanje nevtralnosti.....	45

5.	Javno mnenje.....	47
5.1	Referenduma o Pogodbi iz Nice	49
5.2	Prvi referendum o Lizbonski pogodbi	50
5.3	Drugi referendum o Lizbonski pogodbi.....	52
5.4	Sklep – Javno mnenje	53
6	Sklep.....	54
7	Literatura.....	57

Seznam tabel

Tabela 4.1:	Principi irske nevtralnosti in Lizbonska pogodba	40
Tabela 5.1:	Javno mnenje o nevtralnosti in EU med leti 1991–1996.....	48

Seznam kratic

BNP	Bruto nacionalni proizvod
COREPER	Odbor stalnih predstavnikov (ang. <i>Committee of Permanent Representatives – COREPER</i>)
EEA	Enotni evropski akt
EGS	Evropska gospodarska skupnost
EOA	Evropska obrambna agencija
ERRF	Evropske sile za hitro posredovanje (ang. <i>European Rapid Reaction Force – ERRF</i>)
ES	Evropska skupnost
ESPJ	Evropska skupnost za premog in jeklo
EU	Evropska unija
Euratom	Evropska skupnost za atomsko energijo (ang. <i>European Atomic Energy Community – Euratom</i>)
EVOP	Evropska varnostna in obrambna politika (ang. <i>European Security and Defence Policy – ESDP</i>)
GAERC	Svet za splošne zadeve in zunanje odnose (ang. <i>General Affairs and External Relations Council – GAERC</i>)
IRA	Irska republikanska armada
ISAF	Mednarodna varnostna podporni sila (ang. <i>International Security Assistance Force – ISAF</i>)
KFOR	Sile za Kosovo (ang. <i>Kosovo Force – KFOR</i>)
KVSE	Konferenca o varnosti in sodelovanju v Evropi
NATO	Organizacija Severnoatlantske pogodbe (ang. <i>North Atlantic Treaty Organization – NATO</i>)
OECD	Organizacijo za ekonomsko sodelovanje in razvoj (ang. <i>Organization for Economic Cooperation and Development</i>)

– OCED)

OEEC	Organizacije za evropsko ekonomsko sodelovanje (ang. <i>Organisation for European Economic Co-operation – OEEC</i>)
OZN	Organizacija združenih narodov
PEU	Pogodba EU ali Maastrichtska pogodba
PVO	Politično-varnostni odbor
SVOP	Skupna varnostna in obrambna politika
SZVP	Skupna zunanja in varnostna politika
ZDA	Združene države Amerike
ZEU	Zahodnoevropska unija

1 Uvod

Evropska unija (EU) je v svojih več kot petdesetih letih delovanja iz gospodarske skupnosti prerasla v mnogo več od tega. V devetdesetih letih je začela vedno večjo pozornost posvečati skupni zunanji in varnostni politiki (SZVP), katere del je tudi skupna varnostna in obrambna politika (SVOP), prej znana kot evropska varnostna in obrambna politika (EVOP).¹ Večja zavezanost skupni obrambi pa za države članice predstavlja svojevrsten izziv, saj se bojijo izgube suverenosti pri odločanju o zunanjih in obrambnih zadevah.

Evropsko varnostno okolje se je od konca hladne vojne precej spremenilo. Bistveno se je zmanjšalo število vojaških groženj, te so postale raznolike in niso več omejene na posamezne države. V takem okolju so države prisiljene sodelovati in se povezovati, saj sodobne grožnje ne poznajo meja. Rešitve iščejo v zavezništvih in drugih oblikah sodelovanja, ki pa niso nujno namenjena zgolj obrambi. Sodelovanje postaja vse bolj intenzivno ter poglobljeno, občasno se morajo države v prid večje varnosti odreči koščku suverenosti.

Ta izziv je vsekakor največji za nevtralne države, ki se morajo vedno bolj boriti za ohranjanje svojega statusa. Politika nevtralnosti je izgubila svoj prvotni namen – izogibanje vojn in spopadov, saj vojne in spopadi ne predstavljajo več poglobljene grožnje varnosti države. Države, ki želijo politiko nevtralnosti voditi še naprej, so morale le-to preoblikovati ter prilagoditi nastalim razmeram. To pa privede do vprašanj, ali te države sploh še so nevtralne, ter pomembneje, ali je politika nevtralnosti sploh še smiselna.

V EU je trenutno pet članic, ki politiko nevtralnosti iz različnih razlogov ohranjajo. Pri tem se občasno soočajo z ovirami pri izpolnjevanju obveznosti v okviru SVOP, vendar

---

¹ Evropska varnostna in obrambna politika (EVOP) se je z Lizbonsko pogodbo preimenovala v Skupno varnostno in obrambno politiko (SVOP). V diplomskem delu bom uporabljala kratico SVOP, razen če gre izrecno za EVOP.

se kljub temu nobena članica formalno ni odpovedala nevtralnosti. V teh državah ima nevtralnost dolgoletno tradicijo in večinoma tudi podporo javnega mnenja.

Ena izmed takih je tudi Irska, ki se nevtralnosti kljub dolgotrajnemu članstvu v EU tesno oklepa. Nevtralnost je del nacionalne identitete in vsak znak odrekovanja v državi sproži goreče debate. Vendar pa kljub temu Irska že od zgodnjih let članstva v Organizaciji združenih narodov (OZN) išče priložnosti za povezovanje in sodelovanje tudi na vojaškem področju. Kot članica EU se aktivno udeležuje v akcijah v okviru SVOP in kljub temu ohranja politiko nevtralnosti. Irska je torej svojo nevtralnost na neki način prilagodila nastalim razmeram, kako uspešno je bilo to prilagajanje, pa bom pojasnila v naslednjih poglavjih.

1.1 Predmet preučevanja

Diplomsko delo se bo ukvarjalo z vprašanjem, ali sodobno evropsko varnostno okolje sploh še pušča prostor politiki nevtralnosti ter na kakšen način se bo morala politika nevtralnosti prilagoditi nastalim razmeram in kakšne kompromise bodo primorane sprejeti države, ki jo bodo želele ohraniti. Delo se bo osredotočilo na nova pojmovanja politike nevtralnosti in analiziralo, kako se na spremembe, ki jih povzroča članstvo v EU, odziva javno mnenje. Analiza bo potekala na primeru irske politike nevtralnosti, ki se sooča s podobnimi težavami kot ostale nevtralne članice EU.² Osredotočila pa se bo tudi na Irsko pojmovanje nevtralnosti, njene zgodovinske izvore in ustavno podlago.

1.2 Hipoteze

Diplomsko delo se naslanja na naslednji dve hipotezi:

1.) Irsko pojmovanje nevtralnosti se je od konca hladne vojne, v luči delovanja Irske v okviru SVOP, spremenilo. Irska bo morala nadaljevati proces prilagajanja politike nevtralnosti današnjim razmeram ter prevzeti aktivnejšo vlogo v okviru SVOP.

2.) Irsko javno mnenje izkazuje veliko podporo politiki nevtralnosti ter nenaklonjenost Organizaciji Severnoatlantske pogodbe (Nato), zato je delovanje v okviru SVOP za Irsko dobra alternativa.

---

² Nevtralne države članice EU so: Avstrija, Ciper, Finska, Irska, Malta in Švedska.

1.3 Cilji preučevanja

Temeljni cilj tega dela je raziskati, na kakšen način se lahko Irska sooči s procesom prilagajanja politike nevtralnosti novim razmeram ter hkrati ohrani ravnovesje med nevtralnostjo in svojimi obveznostmi v okviru EU. Hkrati pa bo ta naloga poskušala analizirati možne alternative politiki nevtralnosti ter izid tega prilagajanja v luči javnega mnenja.

1.4 Relevantnost

EU pri sprejemanju pomembnejših pogodb potrebuje ratifikacijo vseh sedemindvajsetih članic, pri tem pa morajo nekatere za potrditev pogodb izvesti referendum. Med njimi je tudi Irska, ki je v preteklosti že dvakrat zavrnila evropske pogodbe na referendumu.³ Take zavrnitve v EU upočasnijo sprejemanje pomembnih novosti in povzročajo politične krize. Relevantnost teme torej izhaja predvsem iz dejstva, da nevtralne države z morebitnimi zavrnitvami evropskih pogodb močno vplivajo na politično dogajanje znotraj EU. Pomembno je torej poznati njihove specifične, zgodovino in motive za določene odločitve, kar je tudi eden izmed ciljev tega dela.

Poleg tega pa Irska predstavlja zanimiv model za manjše države, saj se kljub nečlanstvu v Natu udeležuje v mirovnih operacijah in, glede na število prebivalcev, relativno veliko prispeva na obrambnem področju.

1.5 Metodološki pristop

Pri analizi bom uporabila primarno in sekundarno literaturo ter zgodovinsko-razvojno metodo za analizo razvoja Irske nevtralnosti ter kratek povzetek razvoja SVOP in primerjalno metodo za iskanje stičnih točk med politiko nevtralnosti in SVOP. Predvsem pa bo šlo za študijo primera Irske ter njenega prilagajanja zahtevam SVOP.

1.6 Struktura diplomskega dela

V uvodu naloge bo problem opisan in utemeljen, predstavljene bodo hipoteze ter raziskovalna vprašanja in opredeljeni osnovni pojmi. V osrednjem delu sta najprej

---

³ Irska je na referendumu prvič zavrnila Pogodbo iz Nice leta 2001, ki jo je kasneje sprejela leta 2002, in Lizbonsko pogodbo leta 2008, sprejeto 2009.

predstavljena kratek razvoj in današnja podoba EVOP oz. SVOP ter zgodovinski razvoj nevtralnosti. Po tem bo opisan razvoj irske nevtralnosti, njene posebnosti in problemi, s katerimi se sooča skozi čas, irsko članstvo v EU in njena vloga znotraj Unije danes. Hkrati pa bo predstavljeno tudi spreminjanje irskega javnega mnenja in njegova naklonjenost nevtralnosti ter vzroki za le-to. V sklepu bom povzela temeljne ugotovitve.

1.7 Omejitve raziskovanja

Diplomsko delo se pri vseh opredelitvah nevtralnosti osredotoča na politiko nevtralnosti in ne nevtralnost v posameznih konfliktih, torej se kot nevtralne upoštevajo le države, ki aktivno izvajajo politiko nevtralnosti.

Poglavje o javnem mnenju je v večini omejeno zgolj na elemente evropskih pogodb, ki se nanašajo na SVOP in načeloma ne upošteva drugih dejavnikov, ki so nedvomno v veliki meri vplivali na izide referendumov na Irskem.

2 Opredelitev temeljnih pojmov

2.1 Opredelitev in razvoj SVOP

Posledice druge svetovne vojne in pomoč Združenih držav Amerike (ZDA) so zahodnoevropske države spodbudile k sklenitvi Bruseljske pogodbe leta 1948 – to je bil prvi poskus preprečevanja konfliktov skozi integracijo. Tako je nastala Zahodnoevropska unija (ZEU). Kmalu za tem je nastala tudi Evropska skupnost za premog in jeklo (ESPJ), kar je še poglobilo idejo o združeni Evropi. Vendar pa je ideja o suverenosti nacionalnih držav tako kmalu po svetovni vojni ostajala trdna. Zgodnje ideje o evropskem vojaškem zavezništvu niso našle podpore, tako je kljub podpisu propadel tudi sporazum o Evropski obrambni skupnosti leta 1952 (Freire 2008, 9). Namesto tega je nastal Nato, ki predstavlja bolj tradicionalno obliko vojaškega zavezništva. Ideja o evropski integraciji je dobila dodaten zagon s podpisom Rimske pogodbe leta 1957, ki je sicer poudarjala ekonomsko integracijo, izognila pa se je ideji skupne obrambe.⁴ Države članice so se še desetletja kasneje izogibale te tematike, šele v sedemdesetih letih je prišlo do prvih previdnih korakov proti skupni varnostni in obrambni politiki, in sicer z Luksemburškim poročilom. To je leta 1970 uvedlo evropsko politično sodelovanje, v okviru katerega so se države članice lahko posvetovale in usklajevale stališča o zunanji politiki. To so storile tudi v času pogajanj med vzhodom in zahodom v okviru Konference o varnosti in sodelovanju v Evropi (KVSE) (Freire 2008, 10).

Po koncu hladne vojne je v Evropi zavladalo ozračje, ki je bilo bolj naklonjeno poglobljeni integraciji. S podpisom Maastrichtske pogodbe leta 1992 je bila med drugim osnovana SZVP. Za implementacijo morebitnih akcij v okviru SZVP je bila zadolžena ZEU. Zmožnosti EU na varnostnem področju so se izkazale za šibke, ko je

---

⁴ Rimska pogodba je bila podpisana 25. marca 1957 na Kapitolu v Rimu. Pod njenim imenom razumemo pogodbi o ustanovitvi Evropske skupnosti za jedrsko energijo (Euratom) in Evropske gospodarske skupnosti (EGS). Podpisnice pogodbe so bile Belgija, Nemčija, Francija, Italija, Luksemburg in Nizozemska (Moussis 2006, 21).

Bruslju spodletela vloga mirovnika v času krize na Balkanu. Izkazalo se je, da imajo skupne akcije preslabo koordinacijo in da niso primerne za posredovanje v državljanskih vojnah (Freire 2008, 11).

Korak naprej predstavlja Amsterdamska pogodba (1997), v kateri je EU prvič dobila »prepoznavno zunanjo politiko« (Keane v Freire 2008, 11). Ta pogodba pa vključuje tudi petersberške naloge, ki zajemajo »humanitarne in reševalne operacije, naloge za ohranjanje miru in bojne operacije za krizno upravljanje, vključno z ukrepi za vzpostavljanje miru« (Amsterdamska pogodba, Člen 17). Ustvarjena pa je bila tudi vloga visokega predstavnika za SZVP ter enota za načrtovanje politike in zgodnje opozarjanje, ki je spremljala razvoj mednarodnih dogodkov.⁵ Pogodba je kot novost predvidela tudi uvedbo t.i. volilne neudeležbe, ki nevtralnim državam omogoča, da se pri odločanju vzdržijo glasovanja, kar pa ne ohromi sprejemanja odločitve o določeni akciji. Če bi se glasovanja vzdržala več kot ena tretjina držav članic, akcija ne bi bila izpeljana (O'Boyle 2007, 162). Ideja o krepitvi vojaških zmožnosti Unije je imela veliko nasprotnikov, predvsem v državah, ki so hotele ohraniti dominantnost Nata na evropskih tleh. Po Francosko – Britanskem vrhu v St. Malu leta 1998 sta obe državi podprli idejo o večji avtonomnosti evropskih sil (Freire 2008, 12).⁶

Na zborovanju v Helsinkih leta 1999 so bile postavljene smernice in infrastruktura EVOP. Ustanovljene so bile tudi Evropske sile za hitro posredovanje (European Rapid Reaction Force – ERRF), katerih cilj je bila možnost odpošiljanja 60.000 vojakov v roku 60 dni za obdobje enega leta. Vendar pa je EVOP še vedno primanjkovalo političnega zagona in predvsem kadrov. Manjše države članice so se zavzemale za večji poudarek na civilnih zmožnostih EU, predvsem v obliki izgradnje miru in civilne administracije ipd (Freire 2008, 12).

---

⁵ Mesto visokega predstavnika za SZVP je takoj po ustanovitvi za nekaj mesecev prevzel Nemeč Jürgen Trunpf, za njim je to vlogo deset let opravljal Javier Solana. Vloga visokega predstavnika se je s podpisom Lizbonske pogodbe nekoliko preoblikovala in preimenovala v visokega predstavnika Unije za zunanje zadeve in varnostno politiko, danes pa jo opravlja Angležinja Catherine Ashton (Rettman 2009).

⁶ Celoten tekst skupne izjave Velike Britanije in Francije o skupni evropski obrambi na: <http://www.fco.gov.uk/resources/en/news/2002/02/joint-declaration-on-eu-new01795>.

Javier Solana, visoki predstavnik za SZVP, je leta 2003 predstavil Evropsko varnostno strategijo, ki jo je Evropski svet potrdil decembra istega leta. Dokument je utrdil vlogo EU kot pomemben člen v zagotavljanju mednarodne varnosti, po potrebi tudi z vojaškimi sredstvi. Za izpolnjevanje tega cilja je države članice pozival k povečanju vojaških zmogljivosti. Kot največjo grožnjo svetovni varnosti je poudaril disfunkcionalne države, ki so vir humanitarnih kriz, prostor za organiziran kriminal ter terorizem in območja ilegalne trgovine z orožjem. Rešitev tega problema predstavlja pomoč pri oblikovanju držav (*state-building*), ki predvideva krepitev vladavine prava ter oblikovanje javne uprave. Vojaške sile so v tem procesu nujne za zagotavljanje pogojev za izvajanje teh akcij. Strategija vključuje tudi idejo o preventivnih akcijah, ki so usmerjene v preprečevanje hujših spopadov v prihodnosti. Za potrebo teh akcij pa potrebuje EU večje število vojaških in civilnih enot za hitro ukrepanje (Gärtner 2008, 7–8).

Opremljeni s sprejeto Evropsko varnostno strategijo so obrambni ministri EU sprejeli plan po imenu Glavni cilj 2010, ki je postavil smernice za razvoj do leta 2010.⁷ Osrednja ideja Glavnega cilja je bila vsekakor ustanovitev bojnih skupin (formacije okoli 1500 vojakov). S tem je EU končno dobila kredibilne skupine za hitro posredovanje, saj so skupine pripravljene na odhod v 10 dneh po sprejetju formalne odločitve (Freire 2008, 14).

Leta 2004 je bil spisan osnutek teksta Evropske ustave, ki je predlagal spremembe SZVP in EVOP. Med ključne inovacije lahko prištevamo vzpostavitev položaja zunanjega ministra EU, uvedba solidarnostne klavzule in možnost strukturiranega sodelovanja. Slednje je namenjeno vojaško boljše opremljenim državam, ki lahko v institucionalnem okviru EU izpolnjujejo zahtevnejše projekte. Nov zagon EVOP naj bi dala ustanovitev Evropske obrambne agencije (EOA). Njeni glavni cilji vključujejo razvoj obrambnih zmogljivosti, sodelovanje na področju oboroževanja, konsolidacija Evropske baze za tehnološki in industrijski razvoj obrambnih zmogljivosti ter spodbujanje raziskav na področju vojaške tehnologije (Freire 2008, 15).

---

⁷ Celotno besedilo na:

<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/2010%20Headline%20Goal.pdf>.

Negativna izida referendumov o sprejetju Evropske ustave na Nizozemskem in v Franciji sta zaustavila pogajanja. Leta 2007 je ustavo nadomestila precej okrnjena reformna pogodba (Lizbonska pogodba). Konec leta 2004 se je EU odločila vlagati več v razvoj civilnih zmogljivosti, tako je vojaški Glavni cilj nadomestil Civilni globalni cilj 2008, ki je prioritetam dodal še nadzorovanje (*monitoring*) in podporo posebnih odposlancev EU. Želja Bruslja je bila postati eden vodilnih členov na področju razoroževanja, demobilizacije in reintegracije (Gärtner 2008, 6).

Glavne smernice in strategije SZVP oblikuje Evropski svet, Svet za splošne zadeve in zunanje odnose (GAERC), sestavljen iz zunanjih ministrov držav članic, pa je glavni organ odločanja. Sestankov GAERC se udeležuje tudi visoki predstavnik za SZVP ter, glede na temo, tudi evropski komisarji. Sestanejo se vsaj enkrat mesečno, v njihovi domeni je dogovarjanje o skupnih akcijah in stališčih, ki dajejo pravno podlago vsem aktivnostim v okviru SZVP. Agendo teh zasedanj pripravi trenutni predsedujoči Svetu EU (Freire 2008, 17). Na nivoju veleposlanikov največ dela opravi Politično-varnostni odbor (PVO), ki ima ključno vlogo pri definiranju in spremljanju akcij v okviru SZVP. Pred obravnavo odločitev na GAERC morajo osnutke pregledati še svetovalci za zunanje odnose, ki jih prevedejo v natančen pravni jezik. Vse zadeve, o katerih odloča GAERC, mora obravnavati tudi Odbor stalnih predstavnikov (COREPER), ki služi kot posrednik med PVO in GAERC. PVO ima pod sabo še številna svetovalna telesa – to sta predvsem Vojaški komite in Odbor za civilne vidike kriznega upravljanja. Posebne vrste telo pa predstavlja Enota za zgodnje opozarjanje, ki je neke vrste kabinet visokega predstavnika za SZVP (Freire 2008, 18). Evropska komisija pri odločanju o SZVP igra sekundarno vlogo v primerjavi z GAERC. Njena vloga pa je pomembnejša pri oblikovanju politik in političnih instrumentov na področju preprečevanja konfliktov (Freire 2008, 19).

Po neuspehu uveljavljanja Pogodbe o Ustavi za Evropo jo je nadomestila Lizbonska pogodba. Na področju SZVP je ohranila večino pomembnih sprememb, ki jih je uvajala Ustava. Kot prvo je EVOP preimenovala v Skupno varnostno in obrambno politiko⁸, ta

---

⁸ Angleško: *Common Security and Defence Policy (CSDP)*.

pa še vedno ostaja del SZVP. Pogodba uvaja tudi mesto permanentnega predsednika Evropskega sveta, ki bo izglasovan po načelu kvalificirane večine za obdobje dveh let in pol. Njegova vloga je pomembna tudi zaradi zunanjega zastopanja Unije (Dagand 2008, 2). Poleg predsednika pa Lizbonska pogodba uvaja tudi mesto visokega predstavnika Unije za zunanje zadeve in varnostno politiko, ki združuje vlogi visokega predstavnika za SZVP v Svetu in komisarja za zunanje zadeve v Komisiji. Določi ga Evropski svet, s privoljenjem predsednika komisije in Evropskega parlamenta. Njegova prednostna naloga je koordinacija zunanjih akcij komisije in Sveta, v praksi pa bo izvajal naloge, povezane z varnostno in zunanjo politiko, predsedoval GAERC, pripravljaj predloge in vprašanja, povezana s SZVP, skliceval izredne sestanke, predstavljal Unijo navzven in usklajeval mnenja držav članic (Dagand 2008, 2). V podporo te funkcije je bila s pogodbo ustanovljena tudi Evropska služba za zunanje delovanje, ki jo bodo sestavljali predstavniki Sveta, komisije in diplomatskih služb držav članic. Služba bo združevala in optimizirala delovanje vseh, ki se ukvarjajo z zunanjim predstavljanjem unije. Pogodba novih pristojnosti komisiji in parlamentu ne daje, kljub temu pa bosta imela oba vpliv pri izbiri novega visokega predstavnika. Komisija bo izgubila neposreden stik s SZVP, posredno ga bo obdržala skozi visokega predstavnika (Dagand 2008, 3).

Unija je z Lizbonsko pogodbo prvič dobila pravno osebnost, kar pomeni, da lahko navzven sklepa pogodbe in podpisuje sporazume, bo pa omejena na specifične naloge, ki so jih postavile države članice. Uvedenih je bilo tudi več primerov sprejemanja odločitev s kvalificirano večino in ne s soglasjem vseh držav, kar pomeni, da se bodo lahko določene politike na področju SZVP razvijale hitreje. Vendar pa tudi v tem primeru država članica obdrži pravico, da iz ključnih razlogov ne dopusti glasovanja s kvalificirano večino in se ne vzdrži glasovanja. V takem primeru lahko zadevo predloži Evropskemu svetu, ki sprejme odločitev, temelječo na soglasju (Lizbonska pogodba, člen 15b (2)).

Kljub večji zavezanosti k razvoju skupne obrambe Lizbonska pogodba še vedno omenja Nato kot podlago obrambe držav članic EU. Lizbonska pogodba poskuša poravnati zakone s prakso na področjih SZVP, o katerih se države članice strinjajo. Tako so bile petersberškim nalogam dodane »skupne operacije razoroževanja, humanitarne in

reševalne misije, vojaško svetovanje in pomoč, misije za preprečevanje sporov in ohranjanje miru, bojne operacije za krizno upravljanje, vključno z vzpostavljanjem miru in pokonfliktno stabilizacijo« (Lizbonska pogodba, Člen 28b (1)). V pogodbi pa je omenjena tudi leta 2004 ustanovljena EOA, kar ji daje dodatno legitimnost. Poleg tega pa člena 28a (5) in 28c dajeta pravno podlago tudi misijam, ki jih izvaja skupina držav članic, kot na primer misija Artemis v Demokratični republiki Kongo, ki jo je leta 2004 vodila Francija (Dagand 2008, 5).

Novost predstavlja tudi t.i. solidarnostna klavzula, ki države članice ob napadu na eno izmed njih zavezuje k ukrepanju, pri tem pa ohrani spoštovanje do morebitne posebne narave njihove obrambne politike (predvsem nevtralnosti in ne-članstva v Natu). Skupina držav članic se lahko odloči tudi za okrepljeno sodelovanje v okviru SZVP. To lahko stori skupina najmanj devetih držav (tretjina držav članic), tako da na Komisijo naslovi predlog sodelovanja, ki ga mora potrditi tudi Svet. Stalno strukturno sodelovanje pa omogoča državam članicam z bolj razvitimi vojaškimi sposobnostmi, da se odločijo za trajnejše sodelovanje pri določenih misijah pod okriljem EU (Dagand 2008, 5).

2.2 Opredelitev nevtralnosti

Nevtralnost v osnovi pomeni nevtralnost države v posameznem konfliktu, ki se v konkretnem konfliktu razglasi za nevtralno do vpletenih strani. Trajno nevtralna država se z mednarodno pogodbo zaveže k nevtralnosti v prihodnjih konfliktih, njen status je odvisen predvsem od spoštovanja drugih držav (Karsh 1988, 27). Poznamo tudi obliko oborožene nevtralnosti, kjer si nevtralna država pridržuje pravico, da se udeleži v konfliktu, če je napadena (Karsh 1988, 64). Politika nevtralnosti ali nevtralizem pa je oblika zunanje politike, kjer se država politično zaveže k nevtralnosti, ki ni urejena z mednarodnim pravom (Karsh 1988, 28).

2.2.1 Zgodovinski pregled

Nevtralnost sej prvič pojavila zgolj kot stranski produkt vojn. Zasedimo jo že v času starih Grkov, v srednjem veku so obstajale omejene oblike nevtralnosti na morju, prvi pa jo je podrobneje opredelil začetnik mednarodnega prava Hugo Grotius. V svojem delu O pravu vojne in miru (*De jure belli ac pacis*) iz leta 1625 nevtralne države opredeli kot tiste, ki so zunaj sovražnosti. Od njih zahteva, da se postavijo na stran napadene države, v primerih, ko pa to ni jasno razvidno, pa predlaga nepristranskost do obeh (Grotius 1925). Takratni mednarodni sistem ni poznal nobenih nadnacionalnih teles, zato so nevtralne države pomoč nudile tisti strani, ki je bila po njihovem mnenju upravičena do vojne (Karsh 1988, 15). V 18. stoletju so se začele pojavljati prve definicije nevtralne države kot »države, ki ostane v prijateljski odnosih z obema sprtima stranema« (Vattel v Karsh 1988, 15), v praksi pa se je še vedno pojavljalo veliko primerov pristranske nevtralnosti, kjer domnevno nevtralna država daje prednost eni strani pred drugo. V tistem času so bila najpomembnejša pravila o nevtralnosti na morju, saj so države hotele zaščititi svoje trgovinske odnose. Pojavljale so se tudi prve oblike t.i. oborožene nevtralnosti (Švedska in Danska), leta 1780 pa je bila ustanovljena Prva liga oborožene nevtralnosti⁹, ki so jo sestavljale države, ki so se uprle britanski prevladi na morju. Kasneje ji je sledila še druga liga. Obe sta bili kratkotrajni in dokaj

---

⁹ Prva liga oborožene nevtralnosti je obstajala med leti 1780 in 1783, njen glavni cilj je bil ščititi ladjeve nevtralnih držav proti Britanski kraljevi mornarici. Ustanovila jo je ruska carica Katarina Velika, po tem ko je Rusijo razglasila za oboroženo nevtralno (Encyclopedia.com 2010).

neuspešni, sta pa vplivali na oblikovanje Pariške pogodbe iz leta 1856, ki je formulirala pravila o nevtralnosti v pomorskem vojskovanju. Pomemben mejnik v razvoju koncepta nevtralnosti predstavlja tudi ameriška razglasitev nepristranske nevtralnosti konec osemnajstega stoletja, kjer so prvič navedene pravice in dolžnosti državljanov nevtralnih držav.¹⁰

Začetki nevtralnosti v sodobnem kontekstu segajo v čas Haaških mirovnih konferenc, ki sta postavili mejnike v kodifikaciji mednarodnega prava. Prva Haaška konferenca se je osredotočila predvsem na omejevanje oboroževanja, kodifikacijo vojnega prava ter ustanovitev institucije arbitraže. Na drugi Haaški konferenci nevtralnost sicer ni bila v ospredju, je pa bila opredeljena v Haaških konvencijah V in XIII.

Haaška konvencija V o pravicah in dolžnostih nevtralnih držav in oseb v vojni na kopnem opredeljuje naslednje pravice in dolžnosti: nedotakljivost ozemlja nevtralne države, prepoved prevoza enot, orožja in oskrbovalnega materiala čez ozemlje nevtralne države, prepoved namestitve enot in novačenja na ozemlju nevtralne države, dolžnost nevtralne države, da ne dovoli kršitev, ki izhajajo iz prvih treh točk. Nevtralna država ni odgovorna, če se posamezni državljan odločijo za služenje v enotah vojskujočih se strani, nevtralna država ni odgovorna za prevoze orožja čez svoje ozemlje, ki ga opravijo privatne osebe, ni odgovorna za propagando, ki jo vojskujoče se strani izvajajo s pomočjo oddajnikov z lastnega ozemlja, nevtralna država ima pravico in dolžnost s silo preprečiti kršenje svoje nevtralnosti, ne da bi to pomenilo sovražno dejanje proti strani, ki je nevtralnost kršila. Konvencija opredeljuje tudi pravila o ravnanju z ranjenci in vojnimi ujetniki, nevtralnimi osebami (državljanji držav, ki niso v vojni) in o prenehanju te nevtralnosti ter vprašanja dobave in pomoči nevtralne države vojskujočim državam (Haaška konvencija V, člen 1–25).

Haaška konvencija XIII o pravicah in dolžnostih nevtralnih držav in oseb v pomorski vojni dodaja še nekaj pravic in dolžnosti: nedotakljivost teritorialnih voda nevtralne države, nevtralnost plovil te države, prepoved predaje in izvoza vojnega materiala,

---

¹⁰ Državljanom ZDA ni dovoljeno kakor koli fizično ali materialno pomagati kateri od sprtih strani. Za tako dejanje so lahko kaznovani (The Proclamation of Neutrality, par. 3).

zaveza po neopredeljevanju za katero koli stran, zadrževanje bojne ladje vojskujočih strani v pristaniščih nevtralnih držav do štiriindvajset ur, podaljšanje bivanja bojnih ladij v pristaniščih nevtralnih držav in poziv, naj pristanišče zapustijo (Haaška konvencija XIII, Člen 1–33). Po Haaških konvencijah med pomembnejše za razvoj nevtralnosti sodijo še Londonska deklaracija (1909), Havanska pogodba o pomorski nevtralnosti (1928) ter Ženevska konvencija (1949).

V času nastanka Društva narodov so bile takratne nevtralne države pripravljene sprejeti članstvo ter se odločiti zgolj za nevtralnost v vojnem času in ne permanentno nevtralnost. Ko se je izkazalo, da Društvo ne izpolnjuje pričakovanj glede kolektivne varnosti, je sedem evropskih držav razglasilo nevtralnost (Karsh 1988, 109). Padeč Društva narodov je med evropskimi državami spodbudil nov val vračanja k tradicionalni nevtralnosti. Do izbruha druge svetovne vojne je bilo v Evropi okoli dvajset držav, katerih zunanjo politiko bi lahko opisali kot nevtralno, vendar pa jih je do leta 1945 »preživel« le pet. Zahodni zavezniki so odločitev za nevtralnost videli celo kot izdajo (Cox in Mac Ginty 1996, 126).

Z ustanovitvijo OZN pa so bile nevtralne države znova izzvane, saj je bilo v začetku predlagano, da izogibanje oboroženim akcijam zaradi nevtralnosti članicam OZN ni dovoljeno. Nevtralne države bi imele tako dve opciji – odreči se politiki nevtralnosti ali pa članstvu v organizaciji. Čeprav predlog ni bil sprejet, je orisal tedanjo miselnost znotraj nastajajoče organizacije (Karsh 1988, 114). V Ustanovno listino so med drugimi vključeni tudi člani, ki predvidevajo, da države sodelujejo v vseh akcijah organizacije, ki jih potrdi Varnostni svet, ter na prvo mesto postavlja kolektivno varnost pred preferencami posamezne države. Evropske nevtralne države kljub temu niso pokazale večjih zadržkov do članstva, se mu je pa povsem odrekla Švica. Kljub temu je sodelovala v številnih humanitarnih in gospodarskih aktivnostih organizacije, v Ženevo pa so postavili celo enega izmed sedežev organizacije (Karsh 1988, 115).

Blokovska delitev v času hladne vojne ni pustila veliko prostora za nevtralnost v Evropi. Zahodnoevropske države so bile soočene s pomembno dilemo – želele so ohraniti nevtralno držo, čeprav so bile ideološko in ekonomsko več kot očitno nagnjene

proti zahodu. Nov pomen so nevtralne države našle v vlogi mediatorja med zahodom in vzhodom v luči nuklearne grožnje. V tem času se je nevtralnost razvila v sprejemljivo politiko tudi v času miru, predvsem je zajemala nudenje dobrih uslug in ohranjanja miru. Politika nevtralnosti je tako uspevala v sistemu, ki je bil jasno osredotočen na nacionalne države, nacionalne interese in neodvisno zunanjo politiko posamezne države. Čeprav nevtralne države niso bile neposredno vpletene v konflikt med vzhodom in zahodom, so bile kljub temu pomemben del sistema pri ohranjanju *statusa quo* (Cox in Mac Ginty 1996, 128).

2.2.2 Nevtralnost v sodobni Evropi

V času po hladni vojni je začela nevtralnost, glede na mednarodne razmere, izgubljati svoj pomen. Danes v Evropi sicer obstaja nekaj nevtralnih držav, ki so ta status pridobile v specifičnih razmerah v preteklosti (Avstrija, Finska, Irska, Malta, Švedska, Švica). Temu statusu se formalno niso odrekle niti po hladni vojni, vendar svojo zunanjo politiko prilagajajo novim razmeram v Evropi, s čimer se dejansko odrekajo določenim karakterističnim potezam politike nevtralnosti (Grizold in Vegič 2002, 386). Nekateri nevtralnosti napovedujejo »smrt zaradi irelevantnosti« (Cox in Mac Ginty, 1996, 123). »Odpravljene so bile nekatere temeljne poteze prejšnjega mednarodnega sistema in s tem v določeni meri smisel politike nevtralnosti, ki je bila za nekatere evropske države v preteklosti učinkovita varnostnopolitična opcija« (Grizold in Vegič 2002, 386).

Nevtralnost je v veliki meri definirana glede na percepcijo groženj. Sistem v obdobju hladne vojne je omogočal lažje prepoznavanje grožnje, izvirale so od enega od nasprotujočih blokov in ogrožale teritorialno integriteto držav. V času hladne vojne je bila politika nevtralnosti za manjše države izrednega pomena, saj so se tako uspešno izogibale konfliktom, za nekatere pa je bila povezana tudi z narodno identiteto. Vendar pa nevtralnost v taki obliki ni bila sposobna preživeti razmer, nastalih po koncu hladne vojne (Cox in Mac Ginty 1996, 123). Po hladni vojni se je okolje povsem spremenilo – groženj ni več mogoče z lahkoto definirati, niso več omejene na določen blok ali državo po svojem značaju niso izključno vojaške. Nevtralnost, utemeljena na politično-vojaški interpretaciji groženj, nudi malo rešitev za novo vrsto nejasnih in razpršenih groženj

evropskemu miru in stabilnosti. Tak pristop pa ni skladen z ekskluzionističnim, na posamezni državi temelječim pristopom, h kateremu se nagibajo nevtralne države (Cox in Mac Ginty, 1996, 129). Ključnega pomena za nevtralnost sta predvsem njena kredibilnost in spoštovanje drugih držav (Cox in Mac Ginty 1996, 123).

Po koncu hladne vojne so tradicionalne oblike groženj, v obliki nacionalnih držav, začele izginjati, nadomestile pa so jih nove netradicionalne, proti katerim je bila politika nevtralnosti nemočna. Nov sistem temelji predvsem na integraciji, kar za nevtralne države predstavlja dilemo – pridružiti se in koristiti ekonomske prednosti ali ohraniti čisto obliko nevtralnosti in tvegati izolacijo (Cox in Mac Ginty 1996, 131). V tem obdobju so začeli v Evropi vznikat novi koncepti varnosti. Večina manjših držav se ni več soočala z bojaznijo neposredne vojaške grožnje, multilateralne institucije pa so jim ponudile sedež za mizo, kjer so izenačene z velikimi silami (Sens 1996, 77). Nevtralne države, kot so Irska, kasneje pa še Avstrija, Švedska in Finska, so postale članice EU, ki je v devetdesetih začela razvijati skupno zunanjo in varnostno politiko, od leta 1999 pa načrtuje tudi skupne vojaške sile. Vse omenjene države ter tudi Švica so članice Natovega partnerstva za mir (Grizold in Vegič 2002, 387). »Proces integracije in mehanizmi zagotavljanja evropske varnosti, ki so se začeli razvijati v preteklem desetletju kar precej posegajo v tradicionalno držo nevtralnih držav« (Grizold in Vegič 2002, 387).

Kljub vsemu se kar nekaj držav ni odločilo za članstvo v zavezništvih, vendar pri teh po večini ne gre za pravno zaščiten status nevtralnosti. Glede na uveljavljeno prakso je namreč »nevtralnost uspešna samo toliko, kolikor jo upoštevajo v tujini« (Danspeckgruber v Grizold in Vegič 2002, 387). Velik del t.i. tranzicijskih držav svoj status obravnava kot začasen, hkrati pa si prizadevajo za integracijo v evropske institucije. Pogled na politični zemljevid Evrope pokaže, da se vse tranzicijske države, zahodno od črte, ki poteka po zahodnih mejah Rusije, Belorusije, Ukrajine in Moldavije, prizadevajo za članstvo v Natu in EU. Za te države nevtralnost očitno ne predstavlja kredibilne varnostno-politične opcije (Grizold in Vegič 2002, 387).

Poleg Irske je v EU še nekaj nevtralnih držav. Avstrija se je k nevtralnosti zavezala z državno pogodbo leta 1955 in z ustavo, nevtralnost ji je bila vsiljena po drugi svetovni vojni. Švedska nevtralnost temelji na tradiciji, prvič jo je razglasila leta 1834 in jo od takrat bolj ali manj ohranjala, ni pa zapisana v ustavi. Finska je nevtralna od konca druge svetovne vojne, podobno kot pri Avstriji jo je k nevtralnosti prisilila takrat Sovjetska zveza s podpisom sporazuma leta 1948 (Karsh 1988). Malta se je za nevtralnost odločila leta 1980, ko ni več želela biti pomorska baza Velike Britanije, nevtralnost pa je kasneje razglasil tudi Ciper (Trigona 2010).

2.2.3 Kršitve nevtralnosti

Mednarodni sistem pojmuje nevtralnost kot dvosmerno cesto, kot sistem pravic in dolžnosti, dogovorjenih med nevtralnimi ter vojskujočimi se državami (Karsh 1988, 21). Do zunanje kršitve nevtralnosti pride, če vojskujoče države ne upoštevajo suverenosti in teritorialne integritete nevtralne države ter ostalih kriterijev, navedenih v Haaških konvencijah. Vendar pa v današnjih razmerah prihaja do bolj neformalnih kršitev, temelječih na tehnologijah, ki v času Haaške konference še niso obstajale. Nevtralne države so zavezane k nepristranskosti, kar pa ne pomeni, da ne smejo ustno podpreti ali obsoditi katere izmed vojskujočih držav. Prepovedano ni niti trgovanje z orožjem z vojskujočimi stranmi, vendar morajo za obe strani veljati ista pravila in morebitne omejitve. Podobno so države zavezane, da po potrebi tudi s silo preprečijo izkoriščanje svojega ozemlja v korist katere od vojskujočih se strani (Karsh 1988, 22).

2.2.4 Tipi nevtralnosti

V pravnem smislu poznamo dva tipa nevtralnosti, in sicer nevtralnost v oboroženih spopadih in trajno nevtralnost. Pravica do nevtralnosti se je razvila iz pravice do napovedi vojne, ki so jo imele vse suverene države, razen od leta 1815 trajno nevtralne Švice. Države, ki se odločijo za nevtralnost v določenem vojaškem spopadu, so zavezane k spoštovanju načel Haaških konvencij V in XIII. Te obvezujejo nevtralne države, da na noben način ne favorizirajo katere od sprtih strani, ne v vojaškem ter tudi ne v gospodarskem smislu (tako na primer ne smejo biti pristranske v trgovini s sprtima

stranema). Ne sme se pa tudi pridružiti vojaškemu zavezništvu, ki je vpleteno v vojskovanje (Degan 2000, 927).

Države, ki se odločijo za trajno obliko nevtralnosti, pa morajo le-to spoštovati že v času miru. Taka država se s pogodbo oziroma enostransko razglasitvijo zaveže k enakovrednemu obravnavanju vseh strani ob morebitnem izbruhu konflikta. Država se mora zavezati, da se ne bo pridružila nobenemu vojaškemu zavezništvu, da bo branila svoj nevtralni status z vsemi sredstvi, da ne bo dovolila namestitve tujih sil na svojem ozemlju ter da se ne bo pridružila gospodarskim zavezništvom, ki bi v primeru konflikta ogrozila njeno nevtralnost. Ostale države, ki status trajne nevtralnosti neke države priznajo, se morajo prav tako zavezati, da bodo ta status spoštovale in po potrebi tudi branile (Degan 200, 272).

Nekatere države so se odločile za trajno nevtralnost, saj jim taka politika daje večjo kredibilnost, kot da se za nevtralnost odločajo od primera do primera. Trajna nevtralnost torej ni neka nova oblika *ad hoc* nevtralnosti, je zgolj njena nadgradnja (Karsh 1988, 26). V drugi polovici dvajsetega stoletja se je razvila še politika nevtralnosti ali nevtralizem (ali tudi neuvrščenost), ki se razlikuje od koncepta klasične nevtralnosti. Med tem ko je nevtralnost pravni koncept, povezan z vojno in utemeljen v mednarodnem pravu, gre pri nevtralizmu za povsem politični koncept, ki ni nujno povezan z vojno in nima utemeljitev v pravu. Nevtralizem je bil pomemben predvsem v času hladne vojne, za države, ki se niso hotele opredeliti za vzhod ali zahod. V primeru izbruha globalne vojne bi se take države morale razglasiti za nevtralne v pravnem smislu ali se pridružiti spopadu (Karsh 1988, 28).

3 Irska nevtralnost

3.1 Razvoj nevtralnosti na Irskem

»Na svetu obstajata le dve vrsti ljudi, Irski in tisti, ki bi to želeli biti« (irski pregovor).

Irska nevtralnost v veliki meri izhaja iz njenega kompleksnega odnosa s sosedo Veliko Britanijo. Britanski kralji so Irski vladali vse od okupacije v 12. stoletju, leta 1801 sta se

državi združili v Združeno kraljestvo Velike Britanije in Irske (Fanning 1996, 138). Kot druge evropske države je tudi Irska dobila pravico do samoodločbe po prvi svetovni vojni, vendar ne na Versajski konferenci, saj na zahtevo britanskih predstavnikov ni bila povabljena. Leta 1914 je bilo ustanovljeno gibanje irskih prostovoljcev. Njihov cilj je bila osamosvojitve Irske. Po neuspešni velikonočni vstaji leta 1916 je bil leta 1921 podpisan Angleško-Irski sporazum, ki je Irski dodelil status samoupravnega dominiona znotraj Britanske zveze držav. Velika Britanija po prvi svetovni vojni ni bila pripravljena priznati irske nevtralnosti, saj se je bala, da bi ta vstopila v kakšno drugo vojaško zaveznitvo. To bi pomenilo, da bi Velika Britanija izgubila pravico do uporabe določenih strateških pristanišč in letališč, zato si je uporabo le-teh, v primeru vojne, zagotovila v sporazumu. Republikanci pod vodstvom Éamona De Valere¹¹ so se sporazumu uprli, kar je vodilo da kratkotrajne, a krvave državljanske vojne med letoma 1922 in 1923. Republikanska stranka (Fianna Fáil¹²) je bila izvoljena na demokratičnih volitvah in je leta 1937 predstavila novo ustavo, ki je Irsko opredelila kot samostojno, demokratično republiko, povezano z Britansko zvezo držav samo zavoljo zunanjepolitičnih odnosov. Zaradi bojazni pred napadom z irske strani je bila Velika Britanija prisiljena prepustiti nadzor nad strateškimi točkami v irske roke. Sporazum, podpisan leta 1938, je omogočil irsko nevtralnost med drugo svetovno vojno, saj je Irska Veliki Britaniji zagotovila, da ne bo dopustila uporabe svojega ozemlja za napad na Britance. (Fanning 1996, 139). Nevtralnost je Irska prvič razglasila leta 1939, v času bližajoče se svetovne vojne, hkrati je pa bila nevtralnost izraz neodvisnosti. Kot je povzel de Valera: »Odkar se je začela ta vojna, je bila za to državo edina možna politika nevtralnost« (de Valera 1941). Odločitev za nevtralnost v drugi svetovni vojni deloma izvira iz britanske bojazni, da bi kakšna tuja sila izrabila Irsko kot izhodišče za invazijo (O'Boyle 2007, 153). Irska je javno sicer vzdrževala izgled nepristranske nevtralne države, kar je še dodatno utrdilo njeno suverenost, naskrivaj pa je nudila vojaško in obveščevalno pomoč Veliki Britaniji in ZDA (Fanning 1996, 140). Nevtralnost se je

---

¹¹ Éamon De Valera, ustanovitelj stranke Fianna Fáil, zunanji minister, predsednik vlade in predsednik države (President of Ireland 2010).

¹² Irska republikanska stranka s sredinsko usmeritvijo, trenutno v večini v obeh domih irskega parlamenta. Fianna Fáil v prevodu pomeni »Bojevniki usode« (Fianna Fáil 2010).

izkazala za uspešno politiko, saj je Irsko obdržala zunaj vojne in preprečila morebitno državljansko vojno. Pripomogla je k notranji enotnosti, saj bi povezovanje z Veliko Britanijo lahko vodilo do resnih političnih nestabilnosti. Javno mnenje ni bilo naklonjeno Združenemu kraljestvu zaradi anglo-irske vojne v dvajsetih letih ter zaradi, po mnenju mnogih, nelegalne okupacije Severne Irske. V vladi so se sicer pojavljali predlogi, naj Irška vstopi v vojno na strani zavezniških sil, vendar je prevladalo mnenje, da država trenutno ni ekonomsko sposobna financirati udeležbe v večji vojni. Predvsem pa je prevladalo mnenje, ki ga je leta 1941 izrazil Éamon De Valera, da je »udeležba razdvojene države v vojni samomor« (de Valera 1941).

V času razglasitve nevtralnosti je bila Irška obrambno v precej šibkem stanju. Ob izbruhu vojne je želela svojo nevtralnost konsolidirati tudi z okrepljenimi obrambnimi silami, vendar kljub uvedbi splošne vojaške obveznosti in vzpostavitvi vojaških postojank na strateških točkah ni prepričala. Njene sosede in zaveznice so bile skeptične do irskih obrambnih sposobnosti, svoje mnenje pa je izrazil tudi takratni predsednik ZDA Roosevelt, ki ni verjel, da se je Irška zmožna ubraniti (Karsch 1988, 70). Zaradi pomanjkanja resne fizične obrambe se je Irška odločila za drugačno strategijo. Angliji je odvzela pravico uporabe irskih pristanišč, ki jo je imela od leta 1921, kar je v Angliji povzročilo resne polemike. Takratni predsednik vlade Neville Chamberlain je zagovarjal irsko upravičenost do tega dejanja, kljub močnemu nasprotovanju Churchilla, ki se je izkazalo za pravilno. Zaradi nedostopnosti irskih pristanišč je imela britanska mornarica resne težave s patroliranjem na Atlantiku še posebej po okupaciji Francije. Po Churchillovem vzponu na oblast je bila Irška pod hudim pritiskom Velike Britanije in Amerike, naj dovoli zavezniškim silam uporabo svojih pristanišč. Kot že omenjeno, Irška ni bila zmožna odvrniti morebitnega zavzema pristanišč s silo, bala pa se je tudi nemške reakcije, zato je veliko truda vložila v lobiranje pri voditeljih in javnosti v ZDA (Karsch 1988, 71). To je storila z neposrednim stikom z ameriško administracijo ter s pritiskom močnega lobija irskih priseljencev v ZDA. Irška je celo zaprosila ZDA, da razglasi njeno nevtralnost kot vitalno za svoje interese, vendar kljub lobiranju ni bila uspešna. Hkrati pa tudi Velika Britanija ni prepričala ZDA, naj resno pritisne na Irško, saj se zaradi bližajočih se predsedniških volitev leta 1940 Roosevelt ni želel zameriti državljanom irskega porekla. Pritisk na Irško se je povečal po formalen vstopu ZDA v vojno, decembra 1941, dokončno pa je popustil leta 1943, ko irška

pristanišča za potek vojne niso bila več strateško pomembna. Tako je Irski uspelo ohraniti integriteto nevtralnosti z ofenzivnim pristopom, kljub temu da vojaških kapacitet za obrambo nevtralnosti ni imela (Karsch 1988, 72). Pomemben mejnik v utrjevanju nevtralnosti je bila zavrnitev vstopa v Nato leta 1949, s pojasnilom, da ne želi vstopiti v vojaško zavezništvo z državo (Veliko Britanijo), ki je odgovorna za nenaravno delitev irskega ozemlja. Takratna opozicijska stranka Fianna Fáil in njen voditelj De Valera sta dejala, da bo Irska razmišljala o vstopu v zavezništvo, ko ne bo več razdeljena (Fanning 1996, 141). Ideološko se je irska nevtralnost razvijala vzporedno z neodvisnostjo ter tako postala del narodne zavesti. Nevtralnost je tako globoko vtisnjena v narodno zavest, da še danes ne potrebuje nobene definicije ali omejitev (Ferriter 2005, 686).

3.2 Članstvo Irske v EU

»Svojo naklonjenost moji rojstni državi sem pokazal na tipično irski način: tako da sem jo zapustil, kakor hitro je bilo mogoče« (Shaw 1945).

Irska posebna oblika nevtralnosti izvira iz specifičnih zgodovinskih, geografskih in političnih okoliščin. V času druge svetovne vojne ni šlo zgolj za ideološki pojav, temveč za politično motivirano izbiro. Ob koncu vojne je bila Irska zaradi politike nevtralnosti politično in gospodarsko izolirana. Ekonomsko je bila oslABLJENA do te mere, da je večina prebivalstva živela v revščini. Pestili so jo tudi visoka brezposelnost ter večji vali emigracije v ZDA. Problematični so bili tudi odnosi z Veliko Britanijo ter nenehni nemiri na Severnem Irskem (t.i. težave). V irski družbi so prevladovala tradicionalna norme, velik vpliv je imela tudi katoliška cerkev (Ferriter 2005, 566–581). Po vojni pa je kljub nevtralnosti uvidela priložnost v povezovanju z drugimi evropskimi državami ter tako postala ustanovna članica Organizacije za evropsko ekonomsko sodelovanje (OEEC) – kasneje preimenovane v Organizacijo za ekonomsko sodelovanje in razvoj (OECD), ter Sveta Evrope. Za članstvo v OZN je Irska zaprosila že leta 1946, vendar zaradi blokovskih konfliktov med vzhodom in zahodom k članstvu ni bila povabljena do leta 1955. OZN je v kratkem postala temeljno izhodišče irske zunanje politike. Glede na relativno majhnost in ekonomsko šibkost države, je Irska v OZN vodila aktivno politiko in pomembno prispevala h kar nekaj perečim temam v petdesetih in šestdesetih letih (Laffan in O'Mahony 2008, 12). Republikanska stranka se je obdržala na oblasti skozi skoraj celotna šestdeseta leta, kljub odhodu De Valeire iz politike leta 1959. Stranko je učinkovito prevzel Sean Lemass¹³, ki jo je do neke mere posodobil in pomladil (Ferriter 2005, 537). Pojavljati so se začele tudi prve proevropske težnje, saj je članstvo v Evropski skupnosti (ES) ponujalo nove priložnosti za razvoj. Vlada je za članstvo v takratni EGS zaprosila že leta 1961. To je bil prvi primer nevtralne države, ki je želela pristopiti, zato je bila irska vlada pred svojevrstno dilemo. Tehtala je med tradicijo, ki ima veliko podpore med ljudstvom, ter med ekonomskimi koristmi, ki bi jih

---

¹³ Sean Lemass, predsednik vlade in stranke Fianna Fáil med leti 1959 in 1966. Pred tem član parlamenta, minister za gospodarstvo in namestnik predsednika vlade (Fianna Fáil 2010).

pridružitve prinesla (O'Boyle 2007, 155). Ekonomski razlogi pa so irsko gospodarsko politiko kmalu usmerili proti Evropi. V petdesetih je v irski politični eliti vladala prava bitka med zagovorniki protekcionizma in svobodnega trga ter med konzervativizmom ali liberalizacijo trga. Najpomembnejše vprašanje tega obdobje je bilo, ali bodo tradicionalno ekonomsko konservativni Irci sprejeli liberalni model povojnih ZDA. Irska je v Evropi sodila med manj razvite države, zaradi svoje lege tudi med periferialne. Odločitev za liberalizacijo trga je pomenila tudi velike premike v irski družbi ter spremembe odnosa s trgov Velike Britanije, na katerem so imeli irski izdelki privilegiran položaj (Laffan in O'Mahony 2008, 15). Vlada se je odločila za evropsko pot in je poskušala, s takratnim predsednikom vlade Seanom Lemassom na čelu, irsko družbo usmeriti na pot liberalizacije trga. Po tem ko je vlada leta 1958 spremenila paradigmo notranje ekonomske politike, je vse sile usmerila v iskanje integracije na evropskem trgu. Leta 1961 je vse kazalo na to, da bo tudi Velika Britanija zaprosila za članstvo v Uniji, kar je za Irsko predstavljalo še en razlog več v prid članstvu. Irska vlada je celo poslala *aide mémoire* vladam Evropske šesterece¹⁴, v katerem je poudarila povezanost med Irsko in Veliko Britanijo in pomembnost članstva za Irsko v primeru pristopa Velike Britanije. Ko je Irška naposled uradno zaprosila za članstvo, je bil odziv šesterice mlačen (Devine 2009, 4). Eden izmed razlogov je bil tudi poslani *aide mémoire*, v katerem je Irška predstavljena kot manj razvita in odvisna država, ki bo potrebovala veliko pomoči. Drugi razlog pa je bilo irsko ne-članstvo v Natu. Irška je začela s kampanjo, v kateri je zagotavljala, da bo brez težav sprejela politične posledice članstva. Na Irskem je med tem potekala debata o pridružitvi ES, ki se je osredotočila predvsem na ekonomske koristi, vse morebitne obrambne obveze so postale tako rekoč tabu tema in so bile potisnjene na stranski tir (Devine 2009, 5). V času pristopnih pogajanj je šesterica takratnih članic izrazila zaskrbljenost glede irskega ne-članstva v Natu, prevladalo je mnenje, da nevtralne države niso primerne za članstvo v Skupnosti. Šesterico so končno prepričale izjave takratnega predsednika vlade Seana Lemassa, ki je trdil, da se Irška zaveda, da je vojaška zavezanost Skupnosti v prihodnosti neizogibna (Maher v Devine 2009, 3). Lemass je že od začetka jasno poudarjal, da se Irška zaveda morebitnih vojaških obveznosti kot posledice pridružitve evropskemu trgu ter da se je

---

¹⁴ Šesterico članic so sestavljale: Belgija, Zahodna Nemčija, Francija, Italija, Luksemburg in Nizozemska (Devine 2009, 4).

pripravljena svoji strogi politiki tudi odreči (Fanning 1996, 143). Tudi drugi politiki so se bili zaradi pridružitve pripravljene odreči nevtralnosti. Zagovorniki pridružitve so šli celo tako daleč, da so trdili, da irska nevtralnost ni tradicionalne oblike, kot na primer švicarska ali švedska, ki sta deklarirani kot permanentno nevtralni (O'Boyle 2007, 152). Vlada je leta 1970 objavila Belo knjigo o članstvu Irske v uniji. Knjiga se je predvsem osredotočila na ekonomske prednosti članstva, obrambne obveznosti pa je potisnila v ozadje. Pogajanja s štirimi kandidatki so bila odprta 30. junija 1970. Irska je v pogajanjih poudarila predvsem irsko-angleške trgovinske odnose, ranljive sektorje irske industrije, prejemanje sredstev iz evropskega proračuna, skrb za kmetijstvo, skupno ribiško politiko in carine. Pogajanja so se uspešno končala januarja 1972 s podpisom pristopne pogodbe, z dodatkom aneksa o gospodarskem razvoju Irske, ki je postal skupna skrb Irske in ES (Laffan in O'Mahony 2008, 26). Pred pridružitvijo je bila potrebna še sprememba treh členov ustave, kar je zahtevalo izvedbo referendumov. Referendum o pridružitvi je bil izveden aprila leta 1972, kjer se je 83 odstotkov volivcev izreklo za pridružitve skupnosti, pri 71 odstotni volilni udeležbi (Fanning 1996, 143). Irska se je ES pridružila 1. januarja 1973. Ker so ekonomske koristi navsezadnje prevladale, je bila pripravljena svojo politikov nevtralnosti redefinirati ter prilagoditi razmeram znotraj ES (O'Boyle 2007, 157).

3.3 Od pridružitve do Enotnega Evropskega Akta

Letom po pridružitvi je sledilo obdobje počasnega gospodarskega razvoja in prilagajanja življenju znotraj ES. Na socialnem področju se je največ spremenilo glede pravic žensk, prišlo je do odmika od tradicionalnih krščanskih vrednot. Na političnem področju pa je bila Irska soočena z večjim spektrom zunanjepolitičnih zadev, s katerimi se tradicionalno ni soočala. V prvih petnajstih letih članstva je Svetu predsedovala trikrat, vsa predsedovanja pa so bila uspešna. Tako je Irska precej pridobila na ugledu (Laffan in O'Mahony 2008, 42). Sodelovala je v vseh skupnih zunanjepolitičnih odločitvah, vprašanje nevtralnosti ni povzročalo nobenih težav, razen v primeru konflikta na Falklandskih otokih in pomembneje ob sprejetju Enotnega Evropskega akta (EEA). Po podpisu EEA v februarju 1986 je irska vlada akt poskušala ratificirati po ustaljeni parlamentarni proceduri, brez referendumov, saj naj bi šlo le za kodifikacijo že obstoječih principov, ki bistveno ne odstopajo od zapisanega v Rimski pogodbi. Vendar pa je nasprotnik evropskih institucij Raymond Crotty začel pravni postopek s trditvijo,

da je EEA neustaven, ker je bistveno spremenil Rimsko pogodbo in povečal vpliv evropskih institucij, ter tako okrnil pristojnosti irske vlade. Sodišče je odločilo, da akt Irski odvzema del suverenosti v mednarodnih odnosih, zato je treba za potrditev akta izvesti referendum (Devine 2009, 9). V kampanji ob referendumu je vlada zagovarjala stališče, da EEA in ostale obveznosti znotraj Skupnosti ne bodo ogrozile irske nevtralnosti. Izveden je bil referendum, na katerem se je večina volivcev opredelila za sprejetje akta (Devine 2009, 10). Po pozitivnem izidu je bil akt naposled ratificiran, ratifikacijo pa je spremljala še deklaracija o vojaški nevtralnosti države (O'Boyle 2007, 158).

3.4 Nevtralnost in plani za skupno obrambo EU v devetdesetih

V začetku devetdesetih je Irska končno začela doživljati ekonomski razcvet, ki ga je pričakovala že od same pridružitve ES. Irski bruto nacionalni proizvod (BNP) je od začetka desetletja do leta 2000 zrasel za 140 odstotkov, medtem ko je v drugih članicah EU zrasel za borih 35 odstotkov. To je bilo rojstvo Keltskega tigra. Ekonomski rasti so botrovale spremembe v notranji politiki, povečanje tujih neposrednih investicij in ne nazadnje evropska sredstva¹⁵.

3.4.1 Maastrichtska pogodba

Maastrichtska pogodba iz leta 1992 je predvidela jasne smernice za SZVP ter jo uvedla kot drugi steber v tristebni strukturi. Irska je na to reagirala z uvedbo obveznih referendumov pred ratifikacijo vsake odločitve, povezane z obrambno politiko. Ko je Maastrichtska pogodba za zadeve, povezane z obrambo, pooblastila ZEU, je Irska vztrajala pri stališču, da sta instituciji še vedno povsem ločeni. ZEU je postala zavezništvo znotraj zavezništva v Natu, ker pa je bila Irska v ZEU samo opazovalka in ne polnopravna članica, so predstavniki vlade trdili, da nikakor ni udeležena v razvoju skupne evropske obrambne politike (Devine 2009, 12). Načrti o združitvi EU in ZEU ter prenos idej o skupni obrambi na EU bi za Irsko pomenili nedvomen konec nevtralnosti, saj bi tako postala polnopravna članica zavezništva, ki predvideva skupno

---

¹⁵ Irska je bila neto prejemnica iz EU proračuna vse do leta 2007 (Laffan in O'Mahony 2008, 49).

obrambo (Keatinge v Devin 2009, 12). Vlada je poskušala preprečiti morebitne omembe Nata v Maastrichtski pogodbi. Na koncu se je morala zadovoljiti s: »Politika Unije v skladu s tem členom ne posega v posebno naravo varnostne in obrambne politike posameznih držav članic in spoštuje obveznosti nekaterih držav članic po Severnoatlantski pogodbi ter je združljiva s skupno varnostno in obrambno politiko, vzpostavljeno v tem okviru« (Pogodba o Evropski uniji, Člen J.4). Kljub temu da noben sporazum ne omenja specifičnih držav ter nevtralnosti, je bilo za Irsko to zadostno zagotovilo (Brown 1999, 157).

3.4.2 Amsterdamska pogodba

Širitev Unije leta 1995 je vključevala tudi tri nevtralne države (Avstrija, Finska, Švedska), kar je dodatno okrepilo njihov položaj in Irski prineslo nove zaveznice (O'Boyle 2007, 160). Pogajanja o SZVP v Amsterdamski pogodbi so se osredotočila predvsem na spremembe v postopkih glasovanja ter pripravo vojaških zmogljivosti (Lake 2001, 48). Zaradi spreminjajočega se mednarodnega okolja je Amsterdamska pogodba poskušala razširiti okvire SZVP tudi na »humanitarne in reševalne operacije, naloge za ohranjanje miru¹⁶ in bojne operacije za krizno upravljanje, vključno z ukrepi za vzpostavljanje miru¹⁷« (Amsterdamska pogodba, Člen 17). Te naloge, skupaj znane kot Petersberške naloge, predstavljajo največjo spremembo SZVP v Amsterdamski pogodbi¹⁸. V času njenega nastanka so te naloge spadale v domeno ZEU. Pogajanja o integraciji ZEU z EU so se nadaljevala, najstrožje pa so jim oporekale Irska, Danska in Švedska, ter Velika Britanija, slednja predvsem zato, ker je hotela ohraniti vodilno vlogo Nata v Evropi. Finska in Avstrija sta bili pripravljene privoliti v združitev pod pogojem, da EU ne prevzame obrambne vloge ZEU. Amsterdamska pogodba je

---

¹⁶ Ohranjanje miru predpostavlja, da obstaja mir med dvema bivšima ali potencialnima sprtima stranema. EU lahko deluje v zvezi z vzdrževanjem miru, na primer s prispevanjem vojakov mirovni operaciji OZN (EUabc).

¹⁷ Izraza obvladovanje kriznih situacij in vzpostavljanje miru nista natančno opredeljena, a lahko vključujeta mirovne operacije (EUabc).

¹⁸ Lista varnostnih, obrambnih in mirovnih nalog, ki jih je izvorno določila ZEU junija 1992. Naloge so nato vnesli v Pogodbo EU (PEU) na podlagi Pogodbe iz Amsterdama kot novo pristojnost EU, ki ji omogoča delovanje. Te naloge ne zahtevajo izrecnega mandata OZN. "Petersberške" naloge se imenujejo po gorskem hotelu Petersberg v bližini Bonna, Nemčija, kjer se je leta 1992 sestal Svet (EUabc).

naposled vključevala petersberške naloge, ki so definirale obseg obrambnih nalog Unije, vendar po mnenju večine irskih strank te niso ogrožale irskega koncepta nevtralnosti, saj sodelovanje v nalogah pod okriljem EU ni predpostavljalo članstva v ZEU in iz tega izhajajočih obveznosti. Pogodbi je nasprotovalo le nekaj manjših strank, ki so se sklicevale na koncept aktivne nevtralnosti in na bojazen o oddaljitvi od mirovni misij ZN (Devine 2009, 14).

Kritiki Amsterdamske pogodbe na Irskem so trdili, da le-ta prinaša konec nevtralnosti na Irskem ter tudi konec nevtralnosti kot take znotraj EU (O'Boyle 2007, 161). Amsterdamska pogodba je na Irskem vendarle doživela podporo na referendumu predvsem zaradi poudarka na mirovni misijah in humanitarnih akcijah (O'Boyle 2007, 163). Člen 17 Amsterdamske pogodbe je bil povod Vrhu v Helsinkih¹⁹, kjer je bila kot ena glavnih nalog poudarjena ustanovitev ERRF. Petersberške naloge in Vrh v Helsinkih sta v veliki meri vplivala na Irsko Belo knjigo o obrambi iz leta 2000, ki dovoljuje irskim silam sodelovati v »mednarodnih operacijah ohranjanja miru, kriznega upravljanja in humanitarnih operacijah« (Bela knjiga o obrambi, Člen 3.3.3).

Amsterdamska pogodba je ustvarila tudi položaj visokega predstavnika za SZVP, na podlagi predloga Nemčije pa je ta (takrat Javier Solana) postal tudi generalni sekretar ZEU. Tako je bil isti človek odgovoren za razvoj SZVP ter za izvajanje nalog iz V. člena pogodbe o ZEU, ki govori o kolektivni obrambi²⁰. To je postalo problematično za nevtralne države, predvsem Finsko, vendar so skozi pogajanja vse naposled sprejele to vlogo (Devine 2009, 15). Kljub dokaj ugodnem izidu pogajanj za Irsko in potrditvi pogodbe na referendumu, je na referendumu glasovalo proti kar 40 odstotkov volivcev, kar je bil največji odstotek glasov proti do takrat (Laffan in O'Mahony 2008, 48).

3.4.3 Pogodba iz Nice

V času pogajanj o Pogodbi iz Nice je irska vlada poudarjala, da ne bo potrdila nobene pogodbe, podobne sporazumom ZEU in Nata. Takratni zunanji minister Brian Cowen je

---

¹⁹ Zasedanje Evropskega sveta v Helsinkih med 10. in 11. decembrom 1999.

²⁰ »V primeru oboroženega napada na eno izmed držav pogodbenic v Evropi morajo ostale države pogodbenice v skladu z določbami Člena 51 Listine Združenih narodov napadeni državi nuditi vso vojaško in drugo pomoč v skladu s svojimi zmožnostmi« (Spremenjena Bruseljska pogodba, Člen V).

dejal, da ne bo podlegel težnjam po izolacionizmu, ki se izdajajo kot težnje po nevtralnosti. Na vrhu v Seville, junija 2002, je irska vlada Pogodbi iz Nice dodala dve deklaraciji, ki sta navajali, da Irska:

- (1) ne pripada nobenemu obrambnemu zavezništvu;
- (2) ni udeležena v nobenem načrtovanju evropske vojske;
- (3) se bo o sodelovanju v humanitarnih akcijah in akcijah kriznega upravljanja, suvereno odločala od primera do primera, na podlagi *Triple lock* sistema, ki zahteva mandat Združenih narodov ter odobritev irske vlade in parlamenta (Seviljska deklaracija, Člen 3, 4 in 7).

V Pogodbi iz Nice je bila ideja o združitvi EU in ZEU opuščena. To je bila največja sprememba v tej pogodbi, povezana s SZVP. To je pomenilo, da bo EU odslej sama odgovorna za svoje operacijske zmožnosti, namesto da bi to odgovornost prelagala na kakšno drugo organizacijo (Devine 2009, 15).

Irska je 7. junija 2001 izvedla referendum o ratifikaciji Pogodbe. Na presenečenje vlade in celotne EU je večina volivcev (53.9 %) glasovala proti ratifikaciji, pri volilni udeležbi 35%.²¹ Večina je videla razloge v širitvi Unije – predvidena širitev na Vzhod naj bi Irsko potisnila med neto plačnike v Evropski proračun. Dejansko pa bi Irska v vsakem primeru izgubila pravice neto prejemnice zaradi svojega gospodarskega razvoja. Glavni razlog za negativen rezultat referenduma je v nizki volilni udeležbi. Več kot polovica tistih, ki so na referendumu za ratifikacijo Amsterdamske pogodbe glasovali za, se referenduma leta 2001 niso udeležili (Miller 2001, 7). Med razlogi za glas proti je bila na prvem mestu slaba obveščенost o Pogodbi ter tudi splošni premiki v odnosu irskega volilnega telesa do Evrope. Ena izmed perečih tem pa je bila tudi politika nevtralnosti. Javnomnenjske raziskave so pokazale, da večina volivcev podpira sodelovanje Irske v misijah ohranjanja in vzpostavljanja miru EU (50 %), hkrati pa jih 41 % podpira krepitev nevtralnosti (Sinnott 2001, 8).

---

²¹ Zaradi nizke volilne udeležbe je dejansko za »ne« glasovalo manj ljudi kot ob referendumu o Amsterdamski pogodbi, ki je na referendumu dobila podporo. Po analizah se je izkazalo, da se večina volivcev, ki so tradicionalno glasovali »za« pogodbe, referendumu ni udeležila (Sinnott 2001, 9).

3.4.4 Lizbonska pogodba

Kompetence ZEU so počasi v celoti prehajale na EU, največjo oviro pa so predstavljale obveznosti iz V. člena, ki je prešel v 28a člen Lizbonske pogodbe. Člen o medsebojni obrambi je na koncu vendarle pristal v Lizbonski pogodbi po trdih pogajanjih med večjimi državami, kot so Velika Britanija, Francija in Nemčija, ter na drugi strani manjšimi nevtralnimi državami – Finska, Avstrija, Švedska in Irska. Slednje so protestirale, saj je prihodnji 7. odstavek člena 28a predvideval podobno klavzulo o medsebojni obrambi kot člen V. pogodbe o ZEU, kar pa za nevtralne države ni bilo sprejemljivo. Na pobudo Finske so se nevtralne članice združile v koalicijo in predlagale povsem novo besedilo člena, ki pa ni dobilo zadostne podpore. Dokončna oblike člena je le malo omilila idejo medsebojne obrambe ter tako postala dokaj sprejemljiva tudi za nevtralne države (Halligan 2008, 283). Člen 28a (7) se glasi: »V primeru oboroženega napada na ozemlje države članice, ji morajo druge države članice v skladu z 51. členom Ustanovne listine Združenih narodov zagotoviti pomoč in podporo z vsemi razpoložljivimi sredstvi. To ne vpliva na posebno naravo varnostne in obrambne politike posameznih držav članic« (Lizbonska pogodba, člen 28a (7)).

Po prvi zavrnitvi Lizbonske pogodbe na referendumu na Irskem je vlada veliko truda vložila v kampanjo, ki bi volivce prepričala, da člen 28a (7) ne predvideva vojaškega zavezništva, ampak zgolj medsebojno pomoč, ki ne vključuje vojaške akcije. Tako pa ne misli večina akademikov in predstavnikov evropskih institucij. Tako je, denimo, predsednik Evropske komisije José Manuel Barroso izjavil, da je člen 28a (7) nedvoumno člen o medsebojni obrambi (Devine 2009, 18). Poleg tega pa Lizbonska pogodba v členu 28a (2) predvideva postopno ustanovitev skupne obrambe, in sicer z besedami »Skupna varnostna in obrambna politika vključuje postopno oblikovanje skupne obrambne politike Unije« (Lizbonska pogodba, člen 28a (2)). Tako besedilo se razlikuje od prejšnjih pogodb, ki so uporabljale formulacijo »...ki bi lahko privedla do skupne obrambe...« (Pogodba o Evropski uniji, člen 24 (1)), se pravi so predstavljale možnost oblikovanja skupne obrambe, Lizbonska pogodba pa jo napoveduje (Devine 2009, 19). Obveljalo je stališče irskih akademikov, da Lizbonska pogodba nevtralnosti ne ogroža nič bolj, kot so jo prejšnje evropske pogodbe (Smyth 2008).

3.5 Sklep – Irska in EU

Irska je v svojih sedemintridesetih letih članstva v EU prestala korenite socialne in gospodarske spremembe. Veliki premiki so se zgodili predvsem na področju razvoja družbe, saj se je ta v veliki meri liberalizirala, sprejela liberalizacijo trga in mnoge pravice in dolžnosti, ki jih je prineslo članstvo. Pri tem pa so veliko vlogo še vedno ohranile tradicionalne vrednote, predvsem povezane z religijo in neodvisnostjo – katere del je tudi nevtralnost. Nevtralnost je ostala pomemben del irske narodne zavesti, kljub temu da se je skozi leta vedno bolj prilagajala zahtevam EU. Spremembe in prilagajanje nevtralnosti opisuje naslednje poglavje.

4 Prilagajanje nevtralnosti

Večji izziv kot vojna za evropske nevtralne države predstavlja čas miru – v času po hladni vojni je okolje postajalo vse manj prijazno do srednje velikih nevtralnih sil, kot so Irska, Švedska in Finska, ki so se soočile s krizo identitete nevtralnosti (Ishizuka 1999, 186). Poleg tega se je povsem spremenil koncept *varnosti*²² in *obrambe*²³. V času hladne vojne je bila varnost države odvisna predvsem od obrambe nacionalnega ozemlja, termina sta bila praktično nedeljiva. Po hladni vojni pa varnost ni definirana zgolj v smislu obrambe teritorija – varnost je postala širši koncept, ki zajema vojaško, civilno in ekonomsko sposobnost reševanja konfliktov. Obramba je ohranila prvotni pomen obrambe teritorija, dodan ji je bil še koncept kolektivne obrambe. Tako je postala obrambna politika le eden izmed delov širšega koncepta varnostne politike. Novo okolje je ustvarilo nove priložnosti za nevtralne države, ki so vedno podpirale idejo širšega razumevanja varnosti. Tudi evropske institucije so bile prisiljene preoblikovati svoje varnostne in obrambne politike, da so te zajemale širši spekter obrambe – primer za to dejstvo so petersberške naloge, vključene v Amsterdamsko pogodbo. Situacijo je spremenila kriza na Kosovu in bombardiranje ciljev v Srbiji, kjer akcija sicer ni imela mandata OZN, vendar so tudi nevtralne države priznale, da je bila akcija Nata do neke mere upravičena – Finska in Švedska akcije nista ne podprli, ne obsodili, Avstrija ji je izrecno nasprotovala in tudi ni dovolila uporabe zračnega prostora. Najzanimivejše pa se je odzvala Irska, ki je prvič v zgodovini izrecno podprla akcijo, ki ni imela mandata Varnostnega sveta OZN. To je bil pomemben odmik od podpore odločitev OZN proti Evropski varnostni identiteti (Keohane 2001, 5). Hkrati pa Irska trenutno sodeluje v dveh misijah, ki sicer imata mandat OZN, vendar jih vodi Nato – Mednarodna varnostna podpora sila (ISAF) v Afganistanu in v Silah za Kosovo (KFOR).

Irska je nedvomno preuredila koncept svoje nevtralnosti od pridružitve EU leta 1973. Daniel Keohane je dejal, da je Irska vojaško nevtralna glede *obrambe*, ne pa tudi glede

---

²² Security.

²³ Defence.

varnosti (Keohane 2001, 15). V tem primeru bi bilo irsko naravnost boljše imenovati *nevvrščenost* kot *nevtralnost*, kar pomeni, da Irska ne pripada nobenemu obrambnemu zavezništvu, je pa v primeru ogrožanja kolektivne varnosti vseeno pripravljena uporabiti silo. Praktičen dokaz spremembe v naravi nevtralnosti predstavlja 850 vojakov, ki jih je Irska leta 1999 prispevala k ERRF (O'Boyle 2007, 167). Glavna težava z irskega stališča je obdržati nevtralnost ter hkrati vzdrževati aktivno vlogo v EU kot tudi v evropski obrambni politiki. V Seviljski deklaraciji iz leta 2002, ki je del Pogodbe iz Nice je Irska zagotovila zavezanost EVOP. Hkrati pa je postavila pogoj *Triple lock*, kar pomeni, da lahko sodeluje v evropskih akcijah vojaške narave pod pogojem, da so izvedene pod mandatom OZN ter imajo potrditev irske vlade in parlamenta (O'Boyle 2007, 155). Naklonjenost irske javnosti principu nevtralnosti se je z leti precej spreminjala. Irsko ljudstvo je stopilo skupaj v svojih nacionalističnih težnjah, kadar mu je to ustrezalo, ko so se koristi članstva v EU zdele manjše, torej, ko so začela sredstva od EU pojenjati. Nevtralnost je tako zakoreninjena v nacionalni zavesti, da ne potrebuje nobene definicije, vladajoči pa so še vedno pripravljene vložiti veliko truda, da bi ohranila izgled, da principa nevtralnosti niso žrtvovali v korist EU (Ferriter 2005, 686). Pogajanja o Evropski ustavi so prinesla nove razsežnosti obrambne politike, ki so predvidevale večjo zavezanost držav članic. Mnogi so dejali, da tak dogovor ne pušča prostora za nevtralne države. Irska vlada, podpornica ustave, je ljudstvu zagotavljala, da ostaja njihova vloga v EU nespremenjena in da princip *Triple lock* ne bo nehal veljati, Irska se bo o sodelovanju v misijah še vedno odločala od primera do primera. Nasprotniki ustave pa so izrazili strah, da bo Evropska ustava s časom izpodrinila princip *Triple lock*, saj ta ni zapisan v irski ustavi (O'Boyle 2007, 170). Kljub temu da je ustavo nadomestila okrnjena Lizbonska pogodba, tudi ta vsebuje nekaj elementov, ki so razdelili irsko javnost. Pojmovanje SVOP, predstavljeno v Lizbonski pogodbi, na različne načine ogroža vse segmente koncepta irske nevtralnosti (Tabela 4.1). Ideja o neudeležbi v vojnah ogroža člen 28b, ki krepko razširi petersberške naloge ter jim doda tudi vzpostavljanje miru in preprečevanje sporov. Koncept uporabe sile zgolj za samoobrambo je ogrožen, saj člen 28a ne prepoveduje preventivnih akcij. Tudi če Irska v teh akcijah ne bi sodelovala, je kot članica EU povezana z njimi. Zavezanost Irske, da sodeluje samo v misijah, ki jih podpira OZN, ni več mogoča, saj člen 28a (1) potrjuje, da EU za izvajanje akcij ne potrebuje mandata OZN. Ogrožena sta tudi nepristranskost in

neodvisno odločanje – člena 10 in 280e (2) podpirata kooperacijo med EU in tretjimi državami/organizacijami na področju obrambe. Člen 28a (6) pa državam z večjimi vojaškimi zmogljivostmi nalaga izvajanje najzahtevnejših nalog, kar pomeni, da manjše države v najpomembnejših akcijah sploh ne bodo vključene, to pa jemlje kredibilnost celotnemu konceptu skupne obrambe. Člen 28a (3) zavezuje države članice, da povečajo izdatke za oboroževanje, kar je v nasprotju z idejo antimilitarizma. Člen 28a (7) ustvari evropsko vojaško zavezništvo, kar ogroža koncept nevtralnosti. Nevtralne države so se trudile ta člen izločiti ali ga narediti neobvezujočega, vendar jim to naposled ni uspelo (Devine 2009, 20).

Tabela 4.1: Principi irske nevtralnosti in Lizbonska pogodba

Element nevtralnosti	Status	Lizbonska pogodba
Neudeležba v vojnah/ vojnah drugih držav	Ogroženo	Člen 28b dovoljuje EU vojaške akcije.
Samoobramba	Odstranjena	Člen 28b dovoljuje tudi preventivne akcije.
Samo akcije OZN	Odstranjeno	Po členu 28a (1) EU mirovne misije ne potrebujejo mandata OZN.
Antimilitarizem	Odstranjeno	Člen 28a (3) zavezuje članice, da postopno izboljšajo svoje vojaške zmogljivosti.
Nepriistranskost/ neodvisno odločanje	Ogroženo	Člena 10 in 280e (2) podpirata kooperacijo med EU in tretjimi državami/organizacijami na področju obrambe,
Nenapadanje	Odstranjeno	
Ne članstvo v vojaških zavezništvih	Odstranjeno.	Člen 28a (7) ustvari <i>de facto</i> vojaško zavezništvo.

Vir: Devine (2009, 21).

Nadalje je bila irska nevtralnost omajana, ko je irska vlada ameriškim letalskim silam odobrila uporabo letališča Shannon v času njihovih akcij v Iraku in Afganistanu. Nekateri aktivistične skupine so to označile kot izničenje Seviljske deklaracije in ogrožanje nevtralnosti (O'Boyle 2007, 169).

Irska sicer še vedno poudarja svojo zavezanost vrednotam OZN, med drugim tudi v Beli knjigi o obrambi iz leta 2000, kjer organizacijo označi kot »primarno pri vzdrževanju mednarodnega miru in varnosti« (Bela knjiga o obrambi, poglavje 1.3.4). Zgovoren podatek je tudi dejstvo, da se je leta 2000 Irska uvrstila na tretje mesto po številu vojakov, ki jih je prispevala k mirovnim misijam OZN v Evropi. Je pa Irska sodelovala tudi v misijah Nata v Bosni in na Kosovem, ki so imele mandat OZN. Leta 1993 je Irska prvič v zgodovini sodelovala v novem tipu akcije OZN, in sicer v akciji uveljavljanja miru v Somaliji, kar je bila prva irska udeležba v akciji, ki spada pod poglavje VII (Murphy 2002, 14). Od leta 2008 je Irska tudi članica Nordijske bojne skupine, ki jo vodi Švedska in deluje v okviru EU. Pridružitve tej bojni skupini je predstavljala prvi resen izziv principu *Triple Lock*, ki zahteva poleg potrditve vlade in parlamenta za vsako akcijo tudi mandat OZN. Irska vlada se je odzvala, da ima Irska tudi v okviru Nordijske bojne skupine pravico odločati, v katerih akcijah bo sodelovala na podlagi nacionalne zakonodaje ali politike – kar pomeni v irskem primeru mehanizem *Triple Lock* (Department of Defence 2008).

Kljub mnenju mnogih opozicijskih politikov, da je irska oblika nevtralnosti zastarela, pa vlada vztraja pri njej, saj gre bolj za idejo suverenosti in ne toliko nevtralnosti same (O'Boyle 2007, 169). V spremenjenem evropskem varnostnem okolju se spreminja tudi irska varnostna politika. Zaradi večjega števila in tipov konfliktov se OZN vedno pogosteje obrača na regionalne organizacije, predvsem Nato in EU. Izboljšanje situacije na Severnem Irskem je pomembno prispevala k razvoju novih zmogljivosti za mednarodne misije (Keohane 2001, 8).

4.1 Je Irska sploh še nevtralna?

Irska je jasno zavezana varnostnim in obrambnim ciljem EU. Svojo nevtralnost je preorientirala že leta 1973, ko je vstopila v ES. Čeprav ni izbrala članstva v Natu, je

izrecno potrdila svojo zavezanost zahodnim vrednotam in Evropi, po potrebi tudi v vojaškem smislu. A uradno se nevtralnosti nikoli ni odrekla. Je Irsko sploh še smiselno obravnavati kot nevtralno državo? Irska je sicer vojaško nevtralna glede obrambe, zagotovo pa ni nevtralna glede varnosti. Kot je povzel Patrick Keatinge: »ko gre za skupno varnost, ni veliko prostora za nevtralnost – z abstinenco se ne da doseči ničesar« (Keatinge v Keohane 2001, 15). Irsko obliko nevtralnosti je morda bolje opredeliti kot neuvrščenost. To še vedno pomeni, da Irska ne pripada nobenemu vojaškemu zavezništvu, ne pomeni pa, da ni pripravljena sodelovati v mirovnih akcijah, ki zagotavljajo mednarodno varnost. Irska je bila vedno pripravljena sodelovati v takih akcijah, kar zgovorno kaže tudi njena zavezanost SVZP in prispevanje enot v ERF. Irska ni nevtralna do konfliktov, ki so vzniknili na območju Evrope in v njeni soseski po koncu hladne vojne, saj ti ogrožajo varnost celotne Unije. Tudi javno mnenje je bilo pripravljeno sprejeti takšno obliko sodelovanja, brez pridružitve vojaškemu zavezništvu. Glede na to, da je Irska pripravljena uporabiti vojaško silo za razreševanje konfliktov, kaj jo torej tisto, kar jo zadržuje pred vstopom v Nato. Irska svoje nevtralnosti nima zapisane v ustavi, kot na primer Avstrija. Teoretično bi lahko torej katera koli vlada to politiko spremenila, vendar nobena tega ni pripravljena storiti brez podpore javnosti. Izrednega pomena je predvsem zgodovinska navezanost na ta koncept, saj se je od druge svetovne vojne naprej politika nevtralnosti izkazala za uspešno ter kot najboljšo sredstvo za doseganje političnih ciljev. Glavni cilj so v časih po hladni vojni predstavljali razrešitev konflikta na Severnem Irskem, izboljšanje kolektivne varnosti in spoštovanje mednarodnega prava (Keohane 2001, 17). Dandanes ima Irska drugačne zunanjepolitične cilje. Situacija na Severnem Irskem se je začela izboljševati s podpisom Sporazuma na veliki petek²⁴, večji del težav pa se je končal z razorožitvijo Irske republikanske armade (IRA) leta 2005 in s podpisom Sporazuma iz

---

²⁴ Sporazum na veliki petek ali Sporazum iz Belfasta predstavlja velik korak naprej v mirovnem procesu na Severnem Irskem. Sporazum, ki je stopil v veljavo 2.12.1999, je ustanovil severnoirski parlament z zakonodajnimi pristojnostmi in v veliki meri zmanjšal nasilje na Severnem Irskem. Irska in britanska vlada sta ga podpisali v Belfastu aprila 1998, podprla ga je tudi večina strank s Severne Irske, v referendumu pa so ga podprli tudi prebivalci Severne Irske (Department of Foreign Affairs 2010).

St. Andrews²⁵ leta 2007. Irska je svoje interese preusmerila v ekonomsko stabilnost in varnost v okviru EU (Keohane 2001, 18).

V primeru oboroženega napada na katero izmed članic EU bi tudi Irska najverjetneje odreagirala. Vendar pa si pušča nekaj prostora glede načina reakcije – vojaške ali politične. Pojavlja pa se tudi vprašanje, kako bi Irska odreagirala v primeru, če bi katera od evropskih mirovnih misij, v kateri sodelujejo tudi irske čete, postala v primeru napada obrambna misija. Bi odrekla svojo podporo tej misiji ter premestila svoje čete drugam? Glede na dosedanje izkušnje in zavezanost Irske obrambnim ciljem EU se to verjetno ne bi zgodilo, pomembno je le dejstvo, da bi imela Irska svobodno izbiro glede sodelovanja. Obstaja pa tudi verjetnost, da bi se taka misija EU izvajala v sodelovanju z Natom. Tako bi Irska kot država, ki ni članica Nata in ne sodeluje v njegovih misijah, lahko vseeno politično podprla Natovo akcijo, kot je storila v primeru krize na Kosovu (Keohane 2001, 19).

Še en znak spreminjanja percepcije nevtralnosti je bila pobuda za referendum, ki ga je leta 2000 podala takrat opozicijska stranka Fine Gael²⁶. Irsko ljudstvo naj bi odločalo o odmiku od nevtralnosti. Vendar pa tudi to ni pomenilo, da želijo pobudniki referendumu Irsko videti v Natu. Stranka Fine Gael, ki je bila že od nekdaj pro-evropsko usmerjena, je želela spodbuditi zgolj poglobljeno debato o irski vlogi znotraj Evrope ter znotraj razvijajoče se SZVP. Predlagali so, da se Irska zaveže fundamentalnim principom OZN, razoroževanju, skupni obrambi in podpori članicam EU, petersberškim nalogam ter spoštovanju odločitve drugih članic EU za pridružitve vojaškim zavezništvom (predvsem Natu). Stranka dejansko ni zastopala stališča, naj se Irska pridruži Natu, zavzemala se je le za aktivnejšo vlogo znotraj EU (Keohane 2001, 21). Stališče največje irske stranke Fianna Fáil je bilo zelo podobno stališču Fine Gael, vendar je bila ta v

---

²⁵ Sporazum med britansko in irsko vlado o prenosu oblasti na Severno Irsko. Podpisan je bil leta 2006 na Škotskem. Ponovno je vzpostavil Severnoirski parlament, vzpostavil izvršilno oblast in policijo Severne irske (Department of Foreign Affairs 2010).

²⁶ Fine Gael, druga največja irska stranka. Stransko po navadi opredeljujejo kot bolj desno od stranke Fianna Fáil, sami pa se opredeljujejo kot »napredni«. Ime v prevodu pomeni »Družina Ircev« ali »Pleme Ircev« (Fine Gael 2010).

svojih stališčih zmernejša ter previdnejša. Predvsem je poudarjala, da ERRF ne predstavlja evropske vojske in da se bo Irska o sodelovanju še naprej odločala od primera do primera ter sodelovala izključno v akcijah z mandatom OZN. Večje stranke so bile torej bolj ali manj evropsko usmerjene, z manjšo mero evroskepticizma med posameznimi predstavniki. Manjše stranke, kot so stranka zelenih in Sinn Féin²⁷, pa so si med tem prizadevale za vključitev principa nevtralnosti v irsko ustavo z utemeljitvijo, da ima ta v javnosti veliko podporo, ki je oblast ne upošteva (Keohane 2001, 22).

Irska se je odločila sodelovati pri izgradnji SZVP ter pri izpolnjevanju petersberških nalog. Skozi razvoj SZVP se je porajalo vprašanje, kaj lahko Irska EU sploh ponudi. V bistvu so bile vse nevtralne države znotraj EU obravnavane kot problematične za razvoj SZVP. Tako je na primer v času krize na Kosovu in Natove intervencije Avstrija prepovedala uporabo svojega zračnega prostora za prelete Natovih letal, medtem pa je še ena nevtralna država, Finska, s svojim predsednikom Martijem Ahtisarijem pomembno vplivala na mirovna pogajanja. Ključna za njegove uspehe pri opravljanju te funkcije je bila predvsem finska nevtralnost. Napačno bi bilo trditi, da so nevtralne države za evropsko varnost koristnejše nevtralne, kot pa kot članice kakšnega zavezništva, je pa dejstvo, da tudi ta status nudi določene prednosti (Keohane 2001, 26).

Kakšno korist imajo nevtralne države od SZVP? Nevtralne države uspešno sodelujejo v ERRF, saj se ta ukvarja tudi s humanitarnimi nalogami. Omogoča jim, da so udeležene pri odločitvah na področju varnosti EU in tako niso izolirane, na voljo pa so jim tudi drugi viri. Oborožene sile nevtralnih držav si v okviru ERRF pridobivajo nove mednarodne izkušnje, opremo in boljšo povezljivost. Poleg tega jim tudi politično koristi, da so del odločanja o varnostni politiki, saj imajo tako enakovredno moč odločanja. V nasprotnem primeru kot manjše nevtralne države ne bi imele večjega vpliva. Članice EU, ki niso hkrati tudi članice Nata, ne želijo, da evropsko varnostno politiko oblikujejo zgolj članice Nata, zato so večinoma zelo vpletene v oblikovanje SZVP (Keohane 2001, 27).

---

²⁷ Sinn Féin je irska levičarska republikanska stranka, ki je zgodovinsko povezana z IRA. Ime Sinn Féin pomeni »mi« ali »mi sami« (Sinn Féin 2010).

Irska kljub svoji majhnosti prinaša v SZVP veliko izkušenj s področja mirovni misij v okviru OZN, ki predstavljajo pomemben del irske zunanje politike. Nekateri analitiki so celo izračunali, da procentualno, glede na velikost državnih oboroženih sil, k mirovnim misijam OZN prispeva največ vojakov (Keohane 2001, 27). Mednarodne mirovne misije predstavljajo največji del aktivnosti irskih oboroženih sil – leta 1997 so izračunali, da je 65% vojakov vsaj nekaj časa preživel v tujini, številka ki je v naslednjem desetletju brez dvoma še naraščala. Večina nalog v tujini je bila seveda pod okriljem OZN, so pa irske čete sodelovale tudi v Natovi misiji na Kosovu. V tej misiji se je pokazala pomembnost partnerstva za mir za nečlanice Nata, ki kljub temu želijo prispevati k mirovnim misijam in ustrezajo Natovim osnovnim standardom. Med glavne prednosti irskih oboroženih sil spadajo:

- profesionalnost – vsi vojaki so profesionalni vojaki in potrebujejo najmanj eno leto izkušenj pred odhodom na mirovno misijo;
- prostovoljstvo – sodelovanje v mirovnih misijah je prostovoljno, zato so posamezniki bolj motivirani;
- izkušnje – vsi vojaki višjega ranga morajo imeti predhodne izkušnje s področja mirovni misij;
- jezik – operativni jezik na misijah je večinoma angleščina;
- sprejemljivost – zaradi priznanega statusa nevtralnosti Irske so vojaki povsod pozitivno sprejeti (Macdonlad v Keohane 2001, 27).

V prid irskim silam lahko štejemo predvsem dejstvo, da so zgolj članice EU in ne Nata ter se lahko izognejo morebitnim političnim neprijetnostim, s katerimi se soočajo članice Nata v državah, kjer ta ni najbolje sprejet (Keohane 2001, 28). Irskim oboroženim silam pa manjka še nekaj ključnih elementov, predvsem v opremi, za boljše sodelovanje v mirovni operacijah EU. Največje pomanjkljivosti čutijo na področju transporta (Keohane 2001, 28).

4.2 Sklep – prilagajanje nevtralnosti

Irska se je kljub svoji nevtralnosti že od nekdaj v veliki meri udeleževala v mirovni akcijah, sprva preko OZN, kasneje EU. Te akcije predstavljajo pomemben del irske

zunanje politike in uživajo veliko podporo javnosti. Irske oborožene sile imajo tako dolgoletne izkušnje na tem področju in so s tega stališča pomemben sestavni del mirovnih operacij EU. Kljub svoji nevtralnosti igra Irska pomembno vlogo pri soustvarjanju SVOP, izkazalo pa se je že, da je pripravljena sodelovati tudi v misijah v mandatu Nata. Vse to kaže na spreminjajoče se pojmovanje nevtralnosti in napoveduje vedno večjo in pomembnejšo vlogo Irske v operacijah SVOP.

5. Javno mnenje

Na Irskem imamo veliko izkušenj s tem – sprva bolečih, a navsezadnje zelo pozitivnih – kako pomembno je vzdrževati povezavo med Unijo in njenimi državljani. Iz naših izkušenj ob dveh referendumih o Pogodbi iz Nice se lahko naučimo veliko, predvsem to, da ljudstva ni lahko prepričati. Sicer ljudje želijo, da bi Unija prevzela več nalog, a so hkrati tudi previdni. Sprejemajo dejstvo, da so spremembe neizogibne in večinoma zaželene: vendar želijo, da so upravičene, razložene ter prediskutirane. Nikomur več ne verjamejo na besedo²⁸ (Cowen v Laffan in O'Mahony 2008, 105).

V poznih devetdesetih in po letu 2000 se je v irskih medijih začelo pojavljati vedno več člankov, ki so postavljali vprašanja o irski nevtralnosti, pojavilo se je celo mnenje, da je irska nevtralnost mit (Devine 2006, 120).

Javnomnenjske raziskave, izvedene v letih 2001/2002, so pokazale, da večina ljudi podpira naslednje elemente nevtralnosti:

- neudeležba v vojni,
- neodvisnost,
- nepristranskost,
- podpiranje miru,
- samoobramba,
- neagresivnost,
- nepodpora velikih sil,
- lastne odločitve,
- podpora mirovnih operacij OZN.

Raziskave od osemdesetih let naprej so pokazale, da je koncept nevtralnosti v očeh javnosti relativno stabilen in se ne spreminja čez čas (Devine 2008, 471). Poenostavljeno – nevtralnost za Irce pomeni predvsem neudeležba v vojnah in

---

²⁸ Brian Cowen, sedanji predsednik vlade, takrat minister za zunanje zadeve, v govoru na European Policy Centre v Bruslju 3. aprila 2003.

nečlanstvo v Natu (Gilland 2001, 151). Tabela 5.2 prikazuje javno mnenje o nevtralnosti in evropski obrambi v devetdesetih. Razvidno je, da je večina vprašanih vedno na strani ohranjanja nevtralnosti, poraja pa se vprašanje, če so razlike v odstotkih podpore (do 14%) znak stabilnosti ali nestabilnosti. Nihanja je moč pripisati dejstvu, da nevtralnost ni definirana in ima javnost precej različne poglede na njen pomen, drugi dejavniki vpliva pa so razni mednarodni konflikti in krize, kot npr. vojna v Bosni, zalivska vojna (Gilland 2001, 151).

Tabela 5.1: Javno mnenje o nevtralnosti in EU med leti 1991–1996

Odgovor	1991	1991	1992	1992	1996
<i>Ohraniti nevtralnost:</i>					
Ohraniti nevtralnost/ostati zunaj obrambe EC	64	29	59	55	69
Ostati nevtralni v vseh okoliščinah	*	36	*	*	*
<i>Opustiti nevtralnost:</i>					
Spremeniti politiko nevtralnosti	*	*	*	*	20
Opustiti nevtralnost/ pridružiti se obrambi EU/ pridružiti se politični Uniji	25	24	*	19	*
Opustiti nevtralnost/ postati del širšega evropskega zaveznitva	*	*	*	20	*
Postati del evropskega obrambnega zaveznitva	*	*	28	*	*
Brez odgovora	10	11	14	5	11

Vir: Gilland (2001, 150).

* – Vprašanje ni bilo zastavljeno, ni podatkov.

Podpora EU se je na Irskem skozi desetletja drastično spreminjala – od zelo nizke podpore v začetku osemdeseti do nadpovprečne v devetdesetih. Leta 2005 je 73 odstotkov vprašanih članstvo Irske v EU označilo kot pozitivno, kar je bilo takrat 23 odstotkov nad evropskim povprečjem (Eurobarometer 64, 2). Leta 2007 je Irsko pri istem vprašanju prehitela le Nizozemska. Istega leta pa je kar 86 odstotkov Ircev menilo, da imajo od članstva v EU koristi, pri evropskem povprečju 59 odstotkov

(Eurobarometer 68, 2). Več skepse pa Irci izražajo do skupne obrambe – na vprašanje, ali so zadovoljni, da EU prevzema večjo vlogo na področju skupne obrambe, je leta 2002 zgolj 34 odstotkov vprašanih odgovorilo pritrdilno, pri evropskem povprečju 51 odstotkov (Eurobarometer 57, 4). Bolj izobraženi Irci so po navadi bolj naklonjeni EU, kmetje so relativno skeptični, kar pa variira predvsem glede na spremembe na področju skupne kmetijske politike – od velike naklonjenosti v osemdesetih do vse nižje podpore v devetdesetih. Prav tako so bolj proevropsko usmerjeni mladostniki in študentje ter moški v primerjavi z ženskami. Med religijami EU najbolj podpirajo katoličani (Laffan in O'Mahony 2008, 126).

Od referendumov za sprejetje EEA so Irci vsako evropsko pogodbo potrdili z referendumom, kar je poteklo relativno rutinsko in brez zapletov. Prvič je odstotek glasov proti narasel v referendumu o Amsterdamski pogodbi, resnejše težave pa so se pojavile ob referendumu o Pogodbi iz Nice.

5.1 Referenduma o Pogodbi iz Nice

Do prvega referendumov o Pogodbi iz Nice je ljudstvo odsevalo proevropsko usmerjenost vladajoče politične elite. Referendumi od tistega o EEA naprej so se iztekli pozitivno, kar je Irski prineslo ugled povsem proevropsko usmerjene države. Tudi javnomnenjske raziskave so potrjevale to dejstvo – večina je imela o članstvu pozitivno mnenje in je pozdravljala koristi, ki jih je uživala Irska. Zato je zavrnitev Pogodbe iz Nice leta 2001 močno pretresla javnost (Laffan in O'Mahony 2008, 105). Kampanja »za« je temeljila na že zastaranem poudarjanju prednosti članstva, ni pa razložila bistva Pogodbe. Stran proti pa je s svojim sloganom, »če ne veš, glasuj proti,« ljudem ponudila nekaj novega.²⁹ Večina volivcev je izbrala prav to opcijo. Po referendumu je večina tistih, ki so glasovali proti, za glavni razlog navedla preslabo obveščeno. Neutrality je kot vzrok navedlo 17 odstotkov (Laffan in O'Mahony 2008, 120). Vlada ob izvedbi drugega referendumov ni ničesar prepustila naključju in je storila veliko več, da bi Pogodbo približala ljudstvu, skrbi o nevtalnosti pa je omilila s Seviljsko pogodbo.

---

²⁹ V kampanjo proti so bile vključene Stranka zelenih, stranka Sinn Féin, Coughlan's National Platform, združenje No to Nice (ki je poudarjalo katoliške vrednote), Peace and Neutrality Alliance ter Action from Ireland. V njihovi kampanji so prevladovali opazni slogani, kot na primer: »Izgubili boste! Denar. Moč. Svobodo.« In: »Ne Natu, ne Nici« (Laffan in O'Mahony 2008, 115).

Pogodba iz Nice je bila na drugem referendumu, oktobra 2002, naposled potrjena (Laffan in O'Mahony 2008, 106).

5.2 Prvi referendum o Lizbonski pogodbi

Irska je bila edina država, v kateri so o ratifikaciji odločali volivci. Glavna pobudnica kampanje proti ratifikaciji sporazuma je bila stranka Sinn Féin, ki jo pogosto označujejo kot politično krilo IRA. Pod njenim okriljem so se zbrali vsi, ki ne podpirajo Lizbonske pogodbe – od nacionalistov, konservativnih članov cerkve, ki se bojijo legalizacije splava, govedorejcev, ki so proti večjemu uvažanju mesa, in podobnih. Nasprotniki Lizbonske pogodbe so trdili, da je pogodba slaba, ker zmanjša vpliv Irske v Evropi, ogroža njeno nevtralnost, promovira jedrsko energijo, niža plače in spodkopuje pravice delavcev, predvideva privatizacijo zdravstva in šolstva, viša davke ipd (Laffan 2009, 3). Na splošno pa je bilo vzdušje na Irskem v večini proevropsko. Pogodbo je podpirala večina velikih strank, ki so ljudstvo opominjale na vse prednosti, ki jih je čez leta prinesla EU – Irska je bila v času pridružitve ena revnejših evropskih držav, danes pa je visoko nad povprečjem v EU (Laffan 2009, 2).

Vladni stranki Fianna Fáil in Progresivni demokrati sta popolnoma podpirali ratifikacijo pogodbe, stranka Zelenih pa je bila razdeljena. Ker ji na zborovanju ni uspelo doseči dvotretjinske večine pri glasovanju o podpori referendumu, niso sodelovali v kampanji. Tudi opozicijski Fine Gael in Delavska stranka sta podpirali ratifikacijo. Izmed parlamentarnih strank je bila izključno proti zgolj Sinn Féin in še nekaj manjših zunajparlamentarnih strank (Laffan 2009, 3).

Vlada je vsem gospodinjstvom razposlala dvojezične letake, ki so opisovali prednosti Lizbonske pogodbe, niso pa dodali nobenih povzetkov pogodb, na katere se Lizbonska navezuje, zato so bile informacije pomanjkljive. Lobistična skupina Libertas, pod vodstvom karizmatičnega multimilijonarja Declana Ganleya, je marca začela obširno kampanjo proti, ki se je izkazala za zelo učinkovito. Nasprotni tabor je poskušal tudi z nagovorom nemške kanclerke Angele Merkel, ki je ljudstvo pozvala h glasovanju za pogodbo, vendar na koncu tudi to ni zaleгло (Coleman 2008). Nasprotniki referendumu so že od začetka prevzeli vodilno vlogo v referendamski kampanji. Podporniki referendumu so le stežka predstavili jasne in preproste razloge, zakaj podpreti pogodbo,

med tem pa so njihovi nasprotniki z lahkoto zagovarjali, zakaj jo zavrniti (Coleman 2008).

K izidu pa je pripomogla tudi sama Lizbonska pogodba, kot pravni dokument, ki ga ni mogoče razumeti brez detajlne analize. Tudi referendumsko komisija, ki je bila ustvarjena prav s tem namenom, ga ni razložila na dovolj preprost način, zato je pustila veliko maneverskega prostora za manipulacije. Pomanjkanje jasnosti je dopustilo, da se je na veliko razpravljalo o kontroverznih temah, kot so splav, evtanazija, veto, davki, smrtna kazen, evropska vojska, istospolne poroke, migracije, pravice delavcev, jedrska energija, suverenost in nevtralnost, kar so sebi v prid izkoristili nasprotniki pogodbe. Veliko ljudi se je odločilo na podlagi nepoznavanja pogodbe, ker je niso povsem razumeli, so jo raje zavrnili. Poleg tega so tudi nekateri politiki priznali, da 270 strani obsežne pogodbe sploh niso prebrali. Tako je povprečen državljani povsem izgubil zaupanje v ta dokument, saj je nasprotna stran trdila, da je namerno kompleksen in nejasen (Coleman 2008).

Irska je v preteklosti prejela veliko denarne pomoči od EU, s prihodom novih članic pa je postala plačnica v proračun EU. Tako sta optimizem in pozitiven odnos do EU počasi splahnela, pojavila pa so se vprašanja o prihodnosti Irske v EU. Pokazalo pa se je tudi veliko nezaupanje do tedanje vlade, saj so vse večje parlamentarne stranke Lizbonsko pogodbo podpirale in ljudstvo pozivale, da glasuje za. Tako so volivci preslišali glas 160 od 166 poslancev v parlamentu. Stran proti je spodbujala strah z mračnimi napovedmi o irskih sinovih, ki bodo vpoklicani v veliko evropsko vojsko, o davkih, ki se bodo višali, o nevtralnosti, ki bo samo še zgodovina, ter o Irski, ki bo izgubila ves vpliv znotraj EU (Coleman 2008). Referenčna komisija, ki naj bi pogodbo promovirala, svojega dela ni opravila zadovoljivo. Velik udarec kampanji pa je zadala, ko teden dni pred referendumom eden izmed njenih predstavnikov ni znal odgovoriti na novinarsko vprašanje o pogodbi. Pomembno vlogo pa je igrala tudi bojazen pred pretirano imigracijo. O tem sicer ni potekala nobena javna debata, je pa v glavi mnogih volivcev obstajala bojazen, da se bodo v že tako slabši ekonomski situaciji morali za delo boriti še z večjo količino imigrantov iz razširjene Evrope (Coleman 2008).

Pomemben vpliv na izid je imela tudi obrambna dimenzija pogodbe ter vedno prisotna skrb za ohranitev politike nevtralnosti. Ker se je vladna stran dolgo izogibala vprašanja skupne obrambe, je stran proti pogodbi to izkoristila sebi v prid. Trdili so, da Lizbonska pogodba militarizira EU, ustvarja vojaško zavezništvo ter predstavlja konec nevtralnosti znotraj EU (Lee 2008).

Irsko ljudstvo je dne 12.6.2008 s 53,4% glasov proti zavrnilo ratifikacijo Lizbonske pogodbe, pri volilni udeležbi 53,13%. (Coleman 2008).

5.3 Drugi referendum o Lizbonski pogodbi

Vlada se je odločila za ponovno izvedbo referenduma, in sicer 2. 10. 2009. Pred tem je Evropska komisija naročila javnomnenjsko raziskavo v okviru Eurobarometra o mnenjih irskega elektorata pred vnovičnim glasovanjem. Izkazalo se je, da je bil glavni razlog za neudeležbo na referendumu pomanjkanje informacij. Večina nasprotnikov pogodbe je menila, da z zavrnitvijo Irska pridobila boljše pogajalsko stališče za spremembo pogodbe (Flash Eurobarometer 245, 3).

V okviru raziskave so odkrili, da skupaj približno 8% Ircev na splošno nasprotuje članstvu v EU. Lizbonsko pogodbo jih večina vidi kot ogrožajočo za irsko suverenost, saj pretvarja Unijo iz ekonomske integracije v politično. Opazno je tudi, da se je v času od konca prvega referenduma irsko javno mnenje očitno začelo nagibati proti glasovanju »za« pogodbo, v času raziskave (avgust 2009) je bilo takih okoli 59%. To gre prepisati predvsem uspešnejši predreferendumski kampanji na strani podpornikov referenduma ter boljši informiranosti o sami pogodbi. Veliko so odtehtala tudi zagotovila, ki jih je Irska pridobila od EU glede pravice do nevtralnosti in do predstavnika v Evropski komisiji. Tudi ekonomska kriza je vplivala na preusmeritev glasov proti »za«, saj je irsko močno prizadela, zato so se bali, da bodo ostali še brez evropske pomoči (Flash Eurobarometer 265, 4).

5.4 Sklep – Javno mnenje

Irci so kljub svoji proevropski drži zavrnili že dve Evropski pogodbi, kar ne odseva nujno naraščajočega euroskepticizma, ampak dejstvo, da ljudje želijo več informacij. Irska vlada je ob referendumu o Pogodbi iz Nice naredila preprosto napako, saj je pričakovala, da bo že samo pozitivno mnenje o EU dovolj za pozitiven rezultat. Pri referendumu o Lizbonski pogodbi so v kampanjo vložili več truda, vendar je večjo podporo dobila stran, ki je pogodbo razložila na preprost (čeprav pretirano pesimističen) način. Informacije in poznavanje tem so torej ključnega pomena. Nevtralnost je pri vsakem od referendumov vplivala na odločitve volivcev, saj jo že tradicionalno vidijo kot pozitivno in pomembno za Irsko. Predvsem pa je povezana z nacionalno suverenostjo in neodvisnostjo.

Po zadnjih podatkih pa so v ospredju predvsem gospodarske razmere – globalna kriza je močno vplivala na irsko gospodarstvo in v državi povzročila recesijo prvič po več kot dvajsetih letih. Brezposelnost je najvišja po letu 1967, poleg tega pa državo pretresa še nekaj bančnih škandalov in kriza nepremičninskega trga³⁰. Vse to je močno vplivalo na zaupanje v vlado, največja stranka Fianna Fáil je padla na tretje mesto, prvič jo je prehitela celo Delavska stranka (Collins 2009). Javno mnenje pa znova odraža naklonjenost EU in posledično kaže manj nasprotovanja skupni obrambi. Po zadnjih podatkih 66% Ircev verjame, da je članstvo v EU za njih pozitivno, pri evropskem povprečju 49%. Da ima država od članstva v EU koristi jih meni 77%, pri evropskem povprečju 53%. Poleg tega pa Irci EU zaupajo bolj kot vladi za kar 11% (Eurobarometer 73, 3). Vse torej kaže, da se v časih notranje nestabilnosti Irci znova obračajo proti EU in v njej vidijo poti iz krize – kot rešiteljico krize vidi EU 26% Ircev.

---

³⁰ Decembra 2008 so se pojavila namigovanja o skritih posojilih znotraj banke Anglo Irish Bank. To je privedlo do odstopa treh vodilnih mož in sprožilo raziskavo proti desetim vodilnim poslovnem. Vse to je privedlo do nacionalizacije banke (Collins 2009).

6 Sklep

V diplomskem delu sem analizirala položaj nevtralnih držav v sodobnem varnostnem okolju s pomočjo primera irske politike nevtralnosti in njenega prilagajanja EU. V prvem delu sem opredelila razvoj nevtralnosti ter njen položaj v sodobnem varnostnem okolju. Opisala sem tudi razvoj SVOP, ki nakazuje vedno tesnejše sodelovanje članic EU na varnostnem področju. Nato sem se osredotočila na razvoj irske nevtralnosti ter njenega članstva v EU, kar je privedlo do potrditve prve zastavljene hipoteze, in sicer, »Irsko pojmovanje nevtralnosti se je od konca hladne vojne, v luči delovanja Irske v okviru SVOP, spremenilo. Irska bo morala nadaljevati proces prilagajanja politike nevtralnosti današnjim razmeram ter prevzeti aktivnejšo vlogo v okviru SVOP«.

Hipotezo lahko potrdim z naslednjimi ugotovitvami:

Kljub dolgoletni zgodovini nevtralnosti se je Irska najprej pridružila OZN, nato še EU in mnogim drugim mednarodnim organizacijam. To je nakazovalo, da si ne želi izolacije. In čeprav so bili razlogi za pridružitve EU poglavitno ekonomski, je Irska že s tem nakazala pripravljenost prilagajanja, ob vstopu se je bila nevtralnosti pripravljena celo odreči. Po koncu hladne vojne, ko se je znašla v varnostnem sistemu, ki predvsem zahteva sodelovanje, je še okrepila svoje povezave z EU. Ratificirala je vse evropske pogodbe. S Seviljsko deklaracijo pa se je še dodatno zavezala principom SVOP ter hkrati poudarila zavezanost politiki nevtralnosti, istočasno pa je EU sprejela deklaracijo, ki potrjuje upoštevanje specifičnih politik posameznih držav članic.

Irska nima težav z izpolnjevanjem obveznosti v okviru EU, postala je tudi članica Natovega partnerstva za mir (leta 1999). Pridružila se je Nordijski bojni skupini v okviru EU, kar je po mnenju mnogih omajalo mehanizem *Triple Lock*, ki za vsako vojaško akcijo zahteva tudi mandat OZN. Princip zaenkrat še ni bil postavljen na resnejšo preizkušnjo. Glede na to, da ni zapisan v ustavi in ni pravno zavezujoč, obstaja možnost, da bo Irska v prihodnosti sistem spremenila, in sicer tako, da bo vseboval zgolj pogoja potrditev vlade in parlamenta in ne več OZN. Kljub poudarjanju zavezanosti Irske principom OZN so vidni znaki odmikanja od misij izključno pod

mandatom OZN proti tistim, ki jih vodi EU ali druge organizacije. Ne nazadnje je Irska tudi ustno podprla akcijo Nata v bivši Jugoslaviji leta 1999, ki ni imela mandata OZN, česar ni storila nobena druga nevtralna država v EU. Trenutno pa sodeluje tudi v misijah ISAF in KFOR v okviru Natovega partnerstva za mir. Irske torej nečlanstvo v Natu ne ovira pri izpolnjevanju njenih ciljev sodelovanja v obrambnih misijah. Vse zgoraj naštetu kaže na spremenjeno pojmovanje nevtralnosti in prevzemanje večje vloge v okviru SVOP.

Tudi drugo hipotezo, ki se glasi: »Irsko javno mnenje izkazuje veliko podporo politiki nevtralnosti ter nenaklonjenost Natu, zato je delovanje v okviru SVOP za Irsko dobra alternativa«, lahko potrdim z naslednjimi izsledki:

Irska politika nevtralnosti ni zapisana v irski ustavi, morda bi jo bilo bolje opredeliti celo kot neuvrščenost. V praktičnem smislu Irska nevtralnost danes pomeni nečlanstvo v Natu ali kakšnem drugem izrecno vojaškem zavezništvu. Tudi javno mnenje nevtralnost opredeljuje kot nečlanstvo v Natu in nenapadanje. Nevtralnost je zgodovinsko povezana z irskim osamosvajanjem in suverenostjo ter je tako del nacionalne identitete. Politika nevtralnosti se v veliki meri napaja iz naklonjenosti javnosti in tradicije, v praksi nima večjega pomena. Hkrati pa ima Irska dolgoletno tradicijo sodelovanja v mirovni misijah in na sploh sodelovanja z mednarodnimi organizacijami, ki imajo tudi veliko podporo javnega mnenja. To pomeni, da si Irski kljub nevtralnosti ne želijo izolacije in so pripravljeni na različne vrste sodelovanja, kar potrjujejo tudi javnomnenjske raziskave. Sodelovanje v SVOP v okviru EU je za irsko javnost precej bolj sprejemljivo kot članstvo v Natu. Poglavitno zato, ker EU ni izključno vojaško zavezništvo, pa tudi zaradi postopnega razvoja sodelovanja na področju obrambe. EU Irski še naprej daje možnost, da se za sodelovanje v akcijah odloča od primera do primera, kar irski javnosti veliko pomeni.

Članstvo v Natu za Irsko še zmeraj ni sprejemljiva opcija. Kompleksen odnos do Nata na Irskem delno izhaja tudi iz zgodovinsko odnosa z Veliko Britanijo, ki je veliko pripevalo tudi k odločitvi za nevtralnost v času hladne vojne. Irska je bila ideološko (in ne nazadnje geografsko) zmeraj na strani Zahoda. Vendar pa jo je po mnenju mnogi nezakonita zasedba šestih okrožij na Severnem Irskem odvrčala od sodelovanja z

Zahodnim blokom, katerega del je bila tudi Velika Britanija. Kljub razrešitvi spora na Severnem Irskem in izboljšanju odnosov z Veliko Britanijo pa v irski javnosti ostaja skepsa do Nata. Glede na nastale razmere, Irci v Natu ne vidijo nobenih prednosti, saj svoje zunanjepolitične cilje izpolnjujejo s pomočjo EU, OZN, partnerstva za mir, OVSE in drugih organizacij.

Nevtralnost v Evropi se je kljub zmanjšanju njene relevantnosti ohranila v okrnjeni obliki. Nevtralne članice EU se na različne načine prilagajajo novim razmeram, nobena pa se nedavno svoji nevtralnosti ni odrekla. Nevtralnost v teh državah v veliki meri temelji na tradiciji in podpori javnosti. Vse uspešno sodelujejo na področju SVOP in v misijah pod vodstvom OZN ali partnerstva za mir in drugih, zato jih nečlanstvo v Natu ne ovira. V določenih konfliktih imajo te države od svojega nevtralnega statusa korist, predvsem na območjih, ki niso naklonjena Natu in predvsem ZDA. Tam jim daje nevtralnost večjo legitimnost in jim do neke mere olajša delo.

Nevtralnost v EU tako ima prihodnost, kljub temu da se je njena oblika od konca hladne vojne precej spremenila. Ker so države primorane sodelovati, nevtralnost ni več izgovor za izolacijo, ampak predstavlja obliko politike, ki državam narekuje večjo previdnost pred vstopom v vojaške akcije. Nevtralne članice EU bodo tako še naprej izpolnjevale svoje obveznosti v okviru SVOP in znotraj te prevzemale vedno aktivnejšo vlogo. Nevtralnost pa bodo ohranile tako, da se ne bodo pridružile Natu – kar je v javnosti očitno eden izmed pglavitnih elementov nevtralnosti.

7 Literatura

Amsterdamska pogodba – Amsterdam Treaty. 1997. Dostopno prek: http://www.svz.gov.si/fileadmin/svz.gov.si/pageuploads/Primarna_zakonodaja/Amsterdamska.pdf (18. januar 2009).

Bela knjiga o obrambi – White Paper on Defence. 2000. Dostopno prek: <http://www.defence.ie/website.nsf/document+id/93191A155924DAD5802570C8005065D3> (2. februar 2010).

Brown, Tony. 1999. Defence, peace-keeping and arms control. V *A Vital National Interest, Ireland in Europe 1973–1998*, ur. Jim Dooge in Ruth Barrington, 153–171. Dublin: Institute of Public Administration.

Carrol, Joe in John Travers, ur. 2004. *An indispensable partnership, EU-US Relations from an Irish Perspective*. Dublin: Institute of European Affairs.

Coleman, Shane. 2008. Ten reasons why Ireland said No to Lisbon. *The Tribune*, 15. Junij. Dostopno prek: <http://www.tribune.ie/news/article/2008/jun/15/ten-reasons-why-ireland-said-no-to-lisbon/> (12. februar 2010).

Collins, Stephen. 2009. Fianna Fáil support collapses as Labour overtakes it for first time. *The Irish Times*, 13. februar. Dostopno prek: <http://www.irishtimes.com/newspaper/frontpage/2009/0213/1233867935600.html> (8. september 2010).

Cox, Michael in Roger Mac Ginty. 1996. Farewell to a Beautiful Idea: The End of Neutrality in the Post-Cold War World. V *Small states and the security challenge in the new Europe*, ur. Werner Bauwens, Armand Clesse in Olav F. Knudsen, 122–134. London: Brassey's (UK) Ltd.

Dagand, Sophie. 2008. The impact of the Lisbon Treaty on CFSP and ESDP. *European Security Review* 37. Dostopno prek: http://www.isis-europe.org/pdf/2008_artrel_150_esr37tol-mar08.pdf (8. julij 2010).

de Valera, Eamon. 1941. *Speech on Eire neutrality in Cork*. Dostopno prek: <http://www.ibiblio.org/pha/timeline/411212awp.html> (7. september 2010).

Department of Defence. Dostopno prek: <http://www.defence.ie> (1. november 2010).

Devine, Karen. 2006. The Myth of 'the Myth of Irish neutrality': Deconstructing Concepts of Irish Neutrality using International Relations Theories. *Irish Studies in International Affairs* 17: 115–139.

--- 2008. Stretching the IR Theoretical Spectrum on Irish Neutrality: A Critical Social Constructivist Framework. *International Political Science Review* 29 (4): 461–488.

--- 2009. *Irish neutrality and the Development of the European Union's Security and Defence Policy under the Lisbon Treaty: Compatible or Competing Foreign Policy Agendas?* Centre for International Studies. Dostopno prek: http://www.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/3/1/0/6/2/pages310627/p310627-1.php (7. avgust 2009).

Doherty, Róisín. 2002. *Ireland, neutrality and European security integration*. Aldershot: Ashgate.

Doyle, John, ur. 2004. *Irish Studies in International Affairs*. Dublin: Royal Irish Academy.

Encyclopedia.com. Dostopno prek: <http://www.encyclopedia.com/> (12. oktober 2010).

EUabc. Dostopno prek: <http://sl.euabc.com/> (17. avgust 2010).

Evropska komisija. 2002. *Eurobarometer 57 – national standard report. Final draft report*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb57/eb57_ireland.pdf (12. avgust 2010).

--- 2005. *Eurobarometer 64 – Public opinion in the European Union. National Report Ireland*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb64/eb64_ie_nat.pdf (12. avgust 2010).

--- 2007. *Eurobarometer 68 – Public opinion in the European Union. National Report Ireland*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb68/eb68_ie_nat.pdf (12. avgust 2010).

--- 2010. *Eurobarometer 73*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb73/eb73_fact_ie_en.pdf (8. oktober 2010).

Evropska komisija – predstavništvo na Irskem. 2008. *Flash EB Series #245. Post-referendum survey in Ireland*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_245_en.pdf (17. april 2010).

--- 2009. *Flash EB Series #265. Lisbon Treaty Referendum Survey Ireland 2009*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_265_sum_en.pdf (14. april 2010).

Fanning, Ronan. 1996. Neutrality, Identity and Security: The Example of Ireland. V *Small states and the security challenge in the new Europe*, ur. Werner Bauwens, Armand Clesse in Olav F. Knudsen, 137–149. London: Brassey's (UK) Ltd.

Ferriter, Diarmaid. 2005. *The Transformation of Ireland 1900–2000*. London: Profile Books.

Fianna Fail – The Republican Party. Dostopno prek: <http://www.fiannafail.ie/> (8. oktober 2010).

Fine Gael. Dostopno prek: <http://www.finegael.ie/> (8. oktober 2010).

Freire, Maria Raquel. 2008. The European Security and Defence Policy – History, Structures and Capabilities. V *European Security and Defence Policy – An Implementation Perspective*, ur. Michael Merlingen in Rasa Ostrauskaite, 9–24, Abingdon: Routledge.

Gärtner, Heinz. 2008. *European Security, the Use of Force, and the Treaty of Lisbon*. Dostopno prek: http://www.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/2/5/0/6/3/pages250631/p250631-1.php (12. marec 2009).

Gilland, Karin. 2001. Neutrality and the international use of force. V *Public opinion and the international use of force*, ur. Philip Everts in Pierangelo Isernia, 141–154. London: Routledge.

Grizold, Anton in Vinko Vegič. 2002. Članstvo v Natu: Rešitev sodobne varnostne dileme Slovenije? *Teorija in praksa* 39 (3): 383–401.

Grotius, Hugo. 1925. *The law of war and peace*. Indianapolis: Bobbs-Merrill.

Halligan, Brendan. 2008. Implications for Ireland. V *Lisbon, what the reform treaty means*, ur. Brown, Tony, 262–290. Dublin: Institute of International and European Affairs.

Haška kovencija V – Hague Convention V – Rights and Duties of Neutral Powers and Persons in Case of War on Land. 1907. Dostopno prek: http://avalon.law.yale.edu/20th_century/hague05.asp (2. februar 2010).

Haška kovencija XIII – Hague Convention XIII - Rights and Duties of Neutral Powers in Naval War. 1907. Dostopno prek: http://avalon.law.yale.edu/20th_century/hague13.asp (2. februar 2010).

Ishizuka, Katsumi. 1999. Ireland and the Partnership for Peace. *Irish Studies in International Affairs* 10: 185–200.

Karsh, Efraim. 1988. *Neutrality and small states*. London, New York: Routledge.

Keohane, Daniel. 2001. *Realigning Neutrality? Irish defence policy and the EU*. Paris: The Institute for Security Studies Western European Union. Dostopno prek: <http://www.iss.europa.eu/uploads/media/occ24.pdf> (3. november 2007).

Laffan, Bridgid in Jane O'Mahony. 2008. *Ireland and the European Union*. Basingtoke: Palgrave Macmillan.

Laffan, Bridgid. 2009. *Ireland and the EU after the Lisbon Treaty Referendum*. Dostopno prek: <http://www.faithineurope.org.uk/ireland.pdf> (7. oktober 2010).

Lake, William. 2001. *Irish Neutrality and the Common Foreign and Security Policy: An Analysis*. St. John's: Department of Political Science, Memorial University of Newfoundland. Dostopno prek: http://www.ucs.mun.ca/~brianl/academic/Irish_neutrality.pdf#search='brian%20william%20lake%20neutrality (3. november 2008).

Lee, Col Dorcha. 2008. Ignoring military dimension of EU yields vital ground to No side. *The Irish Times*, 14 (9. maj).

Miller, Vaughne. 2001. *The Irish Referendum on the Treaty of Nice*. Dostopno prek: <http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2001/rp01-057.pdf> (1. februar 2010).

Moussis, Nicholas. 2006. *Access to European Union: law, economics, policies*. Rixensart: European Study Service.

Murphy, Ray. 2002. Ireland, Peacekeeping and Defence Policy: Challenges and Opportunities. V *Ireland in International Affairs*, ur. Ben Tonra in Eilis Ward, 13–45. Dublin: Institute of Public Administration.

O'Boyle, Bryan. 2007. Irish Neutrality: A Utilitarian or Ideological Policy? *Galway Student Law Review* 3. Dostopno prek: http://www.nuigalway.ie/law/GSLR/2006/Irish%20Neutrality%20A%20Utilitarian%20Or%20Ideological%20Policy%20_O%27Boyle_.pdf (7. avgust 2009).

Pogodba o Evropski uniji (Maastrichtska pogodba) – Treaty on European Union (Maastricht Treaty). 1992. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/sl/treaties/index.htm> (21. februar 2010).

Predsednik Republike Irske. Dostopno prek: <http://www.president.ie/> (8. oktober 2010).

Rettman, Andrew. 2009. EU's quiet diplomat steps aside after 10 years. *EUobserver*. Dostopno prek: <http://euobserver.com/9/29069> (15. julij 2010).

Sens, Allen. 1996. Small-States Security in Europe: Threats, Anxieties and Strategies After the Cold War. V *Small states and the security challenge in the new Europe*, ur. Werner Bauwens, Armand Clesse in Olav F. Knudsen, 74–99. London: Brassey's (UK) Ltd.

Seviljska deklaracija – Seville Declarations on the Treaty of Nice. 2002. Dostopno prek: <http://www.foreignaffairs.irlgov.ie/home/index.aspx?id=26264> (2. februar 2010).

Sinn Fein. Dostopno prek: <http://www.sinnfein.org/> (8. oktober 2010).

Sinnott, Richard. 2001. *Attitudes and behaviour of the Irish electorate in the referendum on the Treaty of Nice*. Dublin: University College Dublin. Dostopno prek: <http://www.ucd.ie/dempart/workingpapers/nice1.pdf> (25. oktober 2007).

Smyth, Jamie. 2008. Neutrality undermined, or peacekeeping enhanced? *The Irish Times* 10 (16. maj).

Spremenjena Bruseljska pogodba – Modified Brussels Treaty. 1954. Dostopno prek: <http://www.weu.int/Treaty.htm>. (18. avgust 2010).

Trigona, Alex Sceberras. 2010. 30th anniversary of neutral Malta. *Times of Malta*, 15. September. Dostopno prek: <http://www.timesofmalta.com/articles/view/20100915/local/30th-anniversary-of-neutral-malta> (1. oktober 2010).

Washington, George. 1793. *The Proclamation of Neutrality*. Dostopno prek: http://avalon.law.yale.edu/18th_century/neutra93.asp (7. februar 2010).